

Jak se lidé stávají fašisty

Nic není poučnějšího pro psychologii našeho fašismu, než vzít nůžky a vystříhat prostě z referátů o brněnském procesu s fašisty slova obžalovaných o jejich politickém kředu. Je to antologie hlouposti, povrchnosti, fráze. Víme ovšem dobře, že někteří z nich se dělají nevědomějšími, než skutečně jsou. Nemáme ani chuti věřit, že opravdu někteří z nich nevědí, že byl v roce 1918 nějaký převrat a že nevědí, zda máme republiku nebo monarchii. Ale i toto předstírání nevědomosti jest svým způsobem charakteristické. Nemluvíme ani o těch, kteří nevědí, proč brali do ruky pušku, kteří přemlouvali po dobrém německé vojáky, kteří jim nerozuměli, aby dali z ruky namířenou pušku, „že jim bude bolet ruka“, nemluvíme o romantické pověsti o přísaze generálů nad umyvadlem s krví Gajdovou, ale ani o těch, kteří si pletou slova generalita a generace. Snad opravdu někteří lezli přes zeď jenom proto, že se těšili na černou kávu a poznali, co tropí, až když zazněl ve tmě výkřik: „Utíká, vole, dyť tě zastřelíjo!“ Také nezaznamenanáme výroky těch, z nichž mluvila slivovice, jako z pověstného autora výroku „Český lev už řve!“ U mnohých nahrazuje politické přesvědčení upřímný poukaz na jejich nezaměstnanost, a charakteristické jest také, kolik je mezi účastníky lidí bývalých, bývalých obchodníků, rolníků a také bývalých komunistů. Ale nechme mluvit fašisty samotné.

„Považoval jsem se tak dalece za vojáka, že jsem věděl, že musím poslouchat a nepřemýšlel jsem, co a jak. Kdyby mi byl Gajda řekl, abych šel a někoho zastřelil, byl bych to taky udělal. Dosíci jsem chtěl, že bude nacionalní stát, pravda, že zde bude skutečně uplatněno to, ten nacionalismus taky jak se patří, potom, pokud se týká hospodářských otázek, že se snad diktaturou dá nařídit zničení té nezaměstnanosti.“

Kobsínek, nadporučík v. v.

„Tedy co se politiky týče. Politickým smýšlením jsem národovec odjakživa, ale do politiky jsem se plést nechtěl, třebaže jsem ji sledoval, každou řeč našeho českého poslance v parlamentě vídeňském četl, taky si poznámky činil. Ale ambicí nějakých jsem nikdy neměl, abych zavrtal do politiky. Byl jsem na podnět svých přátel pár měsíců u národní demokracie, ale protože jsem viděl, že ta nic nedělá, tak jsem vystoupil. Stalo se to v létě 1931 a to v té době, kdy byl fašistický sjezd v Pardubicích zakázán. To mne tak zabolalo jako vlastence, že vlastenci, národovci už nesmějí ani sjezd odbývat v naší drahé vlasti, nota bene ti, kteří ji vybojovali. Potkal jsem jednatele fašistů bratra Síse před touto lékárnou, poslouchej, bratře, zapíš mě, přihlašuji se za člena a taky se účastním toho zakázáního sjezdu, protože mě to bolí, že takhle jsou vlastenci, národovci ve vlasti pronásledováni. Toho sjezdu jsem se účastnil. Pak jsem arcit' pracoval celý rok perem. Moje články prý byly se sympatiemi přijímány, poněvadž to bylo samé vlastenečtví. Ale arcit' byla v tom také kritika. A to kritika bezohledná. Já jsem nešetřil

zrovna tak toho agrárníka jako sociálního demokrata, jestli se provinil něčím na národní věci. Celkově měly moje články ducha národního.“

Major Uvíra.

„V roce 1932 několikrát se mně dostaly do rukou fašistické listy, a tož ze článků, kde, jak jsem si přečetl, tak jsem viděl, že je to strana, která hájí ponejvíce národní zájem a stará se o to, aby přišlo ke sloučení Čechů a Slováků, tož se mně ten program zalíbil a četl jsem, že je vůdcem, předsedou generál Gajda. O generálu Gajdovi jsem věděl z četby a z knihy generála Janina a z knihy Za svobodu, že byl výborný voják, a tož jsem si myslel, že ta strana jistě bude v těch intencích postupovat, že je to strana národní a tak se mně ten program zalíbil.“

František Nedvědický, rotmistr v. v.

„Byl jsem původně v agrární straně, ale rozešel jsem se s ní pro parcelaci a taky proto, že leckdo se vydává za rolníka a mluví za rolníka, kdo neumí zalít ani česnek za oknem.“

Stanislav Konečný, rolník z Nitkovic, náčelník jednoty NOF.

Soudce: Jste i nyní fašistou dále?

„Ano, byl jsem a jsem. Neboť ta strana sdružuje pod praporem Čechů a Slováků, tedy obzvláště všechny vlastence, neboť ta korupce tedy a to sanování banek, to sanování banek, jak jsem byl řekl, tedy, takže to je něco hrozného, tedy, jak to vypadá. Hospodářská stránka tedy mne k tomu přiměla, že jsem vstoupil k fašistické straně, jejíž vůdce, hrdina našich legií, těch, které nám vybudovaly náš stát, ježto já sám jsem strádal tu krev pro tu republiku, v jejímž čele stojí náš slavnej muž prezident T. G. Masaryk. A do toho programu jsem se dostal tak, že jsem sám nevěděl, jak jsem k tomu přišel. Já jako obchodní cestující čtyři měsíce bez místa...“

Jan Kopřiva, obchodní cestující z Bučovic.

„Mám slabší hlavu... Oni všichni říkají, že jsem byl opilý nebo jestli vůbec nejsem blázen, já nevím.“

Josef Kůr, dělník bez zaměstnání z Nesovic.

„Myslel jsem, že bude brajgl s komunistama.“

Josef Malina, krmič z Chvalkovic.

Soudce: Co si o tom myslíte teď?

„Že nás nahópali, že sem se dal nahópat pro takové hlopóst. Slíbili mi místo, šel jsem k fašistům. Nevím, co to je fašismus. Zákony dělá prezident.“

Ludvík Halamíček, dělník z Nových Hvězdlic.

„Členem jsem se stal loni na podzim, protože tam měl Gajda schůzi a líbilo se mi to.“

A složil jste slib?

Ano. Při posvěcené památce matky, při krvi, která byla prolita našimi otci, při hroudě posvátné, pod níž dřímají naši bratři věčný sen, slibuji... atd. ... Gajda mluvil o rozkrádání republiky, já mám taky bídu, mám zadlužený domek a za práci v lese 8 Kč denně... Poněvadž v naší jednotě stojí v popředí muž čistého charakteru, který podle toho, co jsem četl v dějinách, kde se bratr obviněný generál Gajda staví v popředí a vrhá, že ani, celý životem přímo — to se mně zalíbilo, že ano,

že je štítom čistým, ktorý poji práva českého národa, poji tyto zásady Čechů a Slováků — a proto vše su vždy ochoten za našeho vůdce bratra obviněného generála Gajdu i život položit!... Na našich schůzích nebylo nikdy žádné štvání proti bratru obviněnému vůdci generálu Gajdovi, který doufám, by si to neměl zasloužit za své činy od českého národa! Doufám, že by měla být drahá česká země políbena tam, kde kráčí jeho noha. (Gajda vzadu pláče.) Slyšel jsem, že bude potírka s těmi komunistama, že bude vzpoura nějaká, že není třeba mít strach, generalita že je při tom.

Josef Bělohoubek, dělník z Bučovic.

Soudce: Co si myslíte o celé věci?

„Že sú hlopé, že jsem do takové věci lezl. Pro mne už není taková věc.“

Petr Doležal, punčochář z Bučovic.

„Myslel jsem, že jdeme posilovat národního ducha ve vojsku.“

A pro sebe jste nechtěl nic?

„Ne. Do státní služby — co já? — velkým pánem být, na to jsem trochu blbý snad — a malým pánem jsem doma taky.“

Karel Drbal, studnař z Chvalkovic.

„K fašistům jsem se dal proto, že jsem byl bez zaměstnání. Mlček mi našel místo a tak z vděčnosti k němu... Já sem byl víc blbě, jak přirozené.“

Karel Dupák z Vicemilic, bez zaměstnání.

„Říká se, že každý člověk má být někde organisován už k vůlivá té práci.“

Jan Mlček, skladník v drogerii z Vicemilic.

„Slyšel jsem, že v celé dělnické třídě je nespokojenost. S druhé strany jsme slyšeli, jak v Moskvě mají ten concern, či jak se to nazývá, a tak jsme viděli, že musíme něco proti tomu dělat.“

Šušlík, tesařský pomocník v Brně.

„Na venkově je bída čím dále tím větší. Brzy bude všecko buď komunistické nebo fašistické. Vystoupil jsem tedy ze strany komunistické a dal jsem se k fašistům.“

Leopold Rabenseifer, dělník z Chvalkovic.

„Ať je to strana klerikální nebo čertova nebo ďáblova, mně šlo jenom o to, abych měl pěkný koně v maštale.“

Ale ty jste mohl mít pěkné i bez fašistů.

„No, to je pravda, šak já to povídám jenom tak.“

Jaký je rozdíl mezi fašisty a komunisty?

„Velké! Komunisti chcó bórát republiku a dělají štvance, ale u nás to nende. To se mně nelíbilo v Rusku, já jsem tam byl v městečku malým takovým, tam furt každé deň, stříleli lidi, co s nima nesóhlasili. Já nevím, kolik z vás páni, co vy tady ste, kolik z vás všeckých by bylo dnes na světě, kdybyste byli tam!“

Frant. Turský, kdysi rolník, dnes pohůnek z Nemochovic.

„Dal jsem se k fašistům, protože jsem byl bez práce a to vím, že bez protekce nebo bez partajní legitimace u nás člověk práci nedostane.“

Alois Hložek, zámečník z Vicemilic, bez práce, náčelník odbočky.

„Totiž generál Gajda je nejenom dobrým vlastencem, ale také mužem zasloužilým o náš stát.“

Ludvík Holásek, stolař z Nemochovic.

„Všecky majetky odevzdat, to se mně nelíbilo. Viděl jsem, že strana roste, že je to strana dobrá, že bude největší v Česko-

slovenské republice. Slyšel jsem, že dostaneme nad polovici hlasů, že se to už nebude menovat Národní obec fašistická, ale Národní obec stavovská.“

Antonín Jedlička, bývalý komunistický tajemník z Brankovic.

„Myslel jsem si, abych holt nebyl hňup, abych něco věděl, tož jsem šel zaranu asi s třináctima lidma do Vicemilic... Nam slibovali státní službu. Šak už ju máme včil.“

Josef Vystavěl, zemědělský dělník z Chvalkovic.

„Do organisace jsem vstoupil teprve asi před půl rokem, o politiku jsem se nestaral. Dostával jsem pozvánky na schůze, protože se v organisaci dověděli, že jsem bratrancem Rudolfa Gajdy.“

Geidl.

„Mluvílo se o celostátní změně, ale myslil jsem něco takového jako inflaci, která by usnadnila lidem na venkově život.“

Karel Krečmer, mlynářův syn z Hvězdlic.

Závěrem lze říci tolik: Pokud vůbec měli pučisté nějaký ideový podklad, zaznívá z jejich řečí ohlas nejenom fašistických hesel, ale i všech hesel určité části tak zvané politické pravice, ani heslo o inflaci nevyjímaje.

Dr. Alfred Fuchs.

poznámky

Politická mythologie

Kdyby bylo třeba důkazů pro these Karla Krause, že všechno zlo pochází z fráze, jež kazí myšlení a posléze povahu, pak by brněnský proces s pučisty mohl být skvělým dokladem. Mimovolně si vzpomínám na Feuchtwangerův román „Erfolg“, kde první stoupenci Hitlerovi, který se jmenuje v románě Rupprecht Kutzner, jsou lákáni mythem o uvězněném králi bavorském, jehož šediny již sahají až k zemi. Také pučisté brněnští měli svůj mythus: Přisahu generálů nad krví Gajdovou, při čemž úlohu Grálu hrálo umyvadlo. Fráze, fráze, fráze. Kobsínek teprve nyní vidí, že „naletěl“ vojenské hierarchii, která doopravdy neexistovala. Chtěl čin a provedl oslovský kousek. Ale na počátku všeho byla fráze. Je velmi rozšířeným omylem, že mladí lidé touží po svobodě. Netouží. Touží po autoritě, po bůžku. Kde osobnosti není, spokojí se s náhražkami, kde není účinných hesel, spokojí se s frázemi. Německé hitlerovství jest toho dokladem. Mladí lidé strkají dobrovolně hlavy do chomoutu vojenské disciplíny, protože se domnívají, že dělají činy, protože jsou v zajetí hrdinných frází. Vlastní odpovědnost jest jim nesnesitelným břemenem. Potřebují ustálenou formulku, heslo, frázi, komando. Mají potřebu klanění, o níž praví Dostojevský, že se pro ni lidé hubili navzájem mečem. Mládež cítí romanticky a doba je prý příliš vážná pro rozumářskou dialektiku. Intelekt je ve psí. Žije fráze. Fašism u nás a ještě více hitlerism v Německu jakoby byl útekem před složitostí kultury, čímž ostatně někteří myslitelé vykládají i světovou válku. Vznikla prý mezi jiným i z podvědomé potřeby utéci komplikované kultuře tím, že se lidé vyváli v blátě zákopů, že si život zjednoduší. Snad i trampování a zejména německá Jugendbewegung, jež je něco mezi návratem k přírodě a hrdinskou poesii Freiheitskriege, se dá vysvětliti tímto romantismem. Na počátku a na konci je ovšem vždy a stále jenom fráze. Pro mozky válečné a poválečné mládeže jest patrně kultura nesnesitelným břemenem. Je touha po mythologii, hlavně po mythologii politické. Vzniká potřeba dělit si svět na černý a bílý a neuznávatí odstínů. Je třeba najítí někoho, ježž je možno obviniti ze všeho zla na světě, ať je to mezinárodní Žid, kapitalista nebo v našich skromnějších poměrech Hrad či Beneš. Je třeba uvéstí svět na společného jmenovatele.

A tak si při čtení o brněnském procesu vzpomínáme mimo jiné na Nerudův feuilleton „Jak to přišlo, že Rakousko nebylo rozbořeno“. Tajemní kurýři přicházejí a odcházejí, hlavní starosti vůdců jsou jejich budoucí uniformy, ale i za touto groteskou je touha po autoritě. Patrně v očích mladých lidí nemá

demokracie dost lidí, obklopených prestiží, nimbem a autoritou, a proto vzniká psychologické nebezpečí, jež charakterisoval kdysi Romain Rolland slovy, že živá lež bývá leckdy davům sympatičtější než mrtvá pravda. Mladistvá romantika touží po irracionalitě, a to, s čím se setkáváme v Brně, je jenom chorobným vystupňováním této touhy po uskutečnění mythu. Není nikterak náhodou, že v dnešní Evropě hraje tolik lidí vynikající politickou roli, o nichž je veřejné mínění zajedno, že jsou vlastně psychopaty. Bývají to lidé se sklony dokonale antisociálními, kteří vedou stálou válku s ostatními lidmi sociálně založenými, což jim nezřídka dodává veliké průbojnosti, alespoň na čas. I v Kobsínkovi je kus typického egocentrismu bohatých jedináček. Jediným korektivem podobných sklonů může být vzdělání. Nikoli snad proto, že bychom přeceňovali jeho výchovnou moc, ale přece jenom snad ukáže mladým lidem, že nelze provést všechno, co jim napadne, že život je složitější, než se na první pohled zdá. Ale právě tomuto vzdělání vypovídají novodobí romantikové boj. Nemohou potřebovat svět s problémy. Jejich heslem je usměrnění, Gleichschaltung.

V Německu již vytvořili terminologii: Asphaltliteratur — to jest literatura, vyrostlá z velkoměstského asfaltu, literatura problematiků neschopných činn, literatura cizáků, podlamující zdraví národa. Proti asfaltu jest kladena hrouda, literatura domácí, zemité, vyrůstající z půdy, literatura lidí s prostými instinkty. Není snad třeba dokazovati libovolenství tohoto hlediska. Vždyť autor není vždy tím, čím býti předstírá, a s látkou se dá švindlovat. Z knihy může kapat folklor, a může míti přes to cizí inspiraci. Někdo může psát o štěňatech s daleko větším duchovním pathosem, než jiný o mentální cirkulaci transplantace existencionálních duševních hodnot lidubřionismu a iluzionismu. Ne ten, kdo říká Pane, Pane. Vyrostlo nám válečné a poválečné pokolení verbalistů, pokolení hesla, rvavosti pro rvavost, jež ztotožňuje násilnictví s činem a jež volá po nějakém pánu a veliteli. Jsou to lidé, kteří touží po aktivitě proto, že myšlení jim dělá přílišné obtíže. Generace, vyživená náhražkami. Mají smysl jenom pro hrubé asociace i v politice. Ať se nazývají Kobsinek nebo Donnhäuser, jsou to slaboši, kteří se stávají obětí mythologie a fráze. *A. Fuchs.*

Cena života klesá

Když se před válkou stalo, že v politickém boji přišel člověk o život, bylo to něco jako velký stín, který dlouho ležel na veřejném životě. Dnes Německo — a není to jen Německo — ukazuje, že politika, která svého politického odpůrce vraždí, není výjimkou, ale stává se pomalu pravidlem. Cena lidského života v politickém životě povážlivě poklesla. U nás to byl v poslední době případ studenta Zahradníčka; slyšel jsem, jak jeden člověk zaujal k jeho smrti toto stanovisko: nemusil tam lezt. Těmito slovy vyřídil si český člověk svůj pověr k případu, kde šlo o zabití českého člověka v politickém boji. Klidně, lhostejně přechází přes zabití českého studenta; co mu umožňuje, aby přes případ přešel tak klidně, bez zájmu, bez vzrušení a účasti. Jest to prosté: šlo o člověka z jiného politického tábora. V tom totiž spočívá toto znehodnocení lidské krve v politickém životě: nedíváme se na rudou barvu této krve, neptáme se, kde jest vinník, kde jsou vlastní, intelektuální vinníci, horší těch, kteří byli nebo nebyli chyceni při činu; díváme se na straníckou příslušnost této krve. Krev má v dnešních dobách svůj příslušnost, a podle ní se buď proti prolévání krve horlí, nebo se klidně bere na vědomí, tiše, snad dokonce s určitým souhlasem. Politická pravice u nás nařká, jak se zachází s těmi, kteří v SSSR neslouží režimu; ale jejich vědomí se nevzrušilo a nepohnulo, když italský fašismus se krvavě vyřizoval se svými odpůrci. Naši komunisté a jejich přátelé velmi často uveřejňují protesty proti tomu, jak zachází reakce s komunisty; ale ti, kteří podepisovali tyto projevy, by za nic nevydali projev proti tomu, aby komunisté v SSSR nezbavovali svoje odpůrce života. Lidská krev se stala předmětem politického handlování. Komunista křičí, když jsou vražděni komunisté; jde-li o obranu lidských práv, lidského života, měl by stejně křičeti, když jde o zabití ruského popa. Člověk z politické pravice uklidní svoje svědomí, když jde o vraždu příslušníka levice; komunisti a mnohý příslušník levice činí podobně, když přijde v politickém boji o život příslušník pravice. Svádí se tu mnoho na válku; jistě v mnohém právem, ale bylo by pohodlností svědětí vše na světovou válku. Ten nedostatek smyslu pro lidskou krev a cenu lidského života není jen důsledkem světové války; v mnohém se tu přičinilo i poválečné stranictví, které vybíchovalo nenávisť tak, že nezastaví se před politickou vraždou. Lidská krev dostala politickou legitimaci, politickou barvu a podle toho se cení. Věc svobody jest na tom špatně. Neboť co lze již více upříti politickému odpůrci, jak

možné více znehodnotiti pojem svobody, když politická práce nabyla takových způsobů, že tu jde již o život jednotlivců? — Jest možno diskutovati o svobodě v době, kdy v Německu život člověka jiné politické víry, jiné rasy jest něčím, co nemá ceny? *V. G.*

Kdo se to tu schovává?

Kulturní veřejnost už několik dní žasne nad způsobem, jakým správa státního Národního divadla zachází s herci a zpěváky, a to i s těmi nejlepšími. Způsob, jakým měla být odstraněna paní Leopolda Dostálová, musil urazit i ty, kdo nepatří mezi její bezvýhradné obdivovatele.

Při tom je ovšem známo, že ani ředitel divadla dr. Mojžíš, ani šéfové činohry a opery nenesou za tuto akci ministerstva školství odpovědnost. I kdyby se tím netajili, nebylo by těžké uhadnout to, neboť jejich poměr k výkonným umělcům a jejich tvůrčí práci je dost znám. I oni, stejně jako činoherní, operní a baletní soubor, podléhají diktátu z ministerstva, kde se konečně přýnašla silná ruka, která udělá v Národním divadle pořádek. Rozepisovat se o gázích hereček a herců není snad ani třeba. Redaktor „Přítomnosti“ už zde sám jednou ukázal na to, jak herci jsou hnáni z jedné premiéry do druhé a nuceni k tomu, aby skoro všichni svůj výdělek proměnili za účty u krejčích, zvláště herečky. Porovnávat gáže našich vynikajících herců s platy v zahraničí, bylo by také k nepotřebě, protože rozdíly jsou známy, ale ministerstvem školství neuznávány.

Ale kdo je to ta silná ruka? Kdo se to tu schovává za důvěru, kterou má divadlo i kulturní veřejnost k řediteli a šéftům divadla? Měla by to být intendantní rada, ale není. Je to úředník, kterého jmenovala sociálně-demokratická strana zároveň s Dérerem ministrem školství. Dr. Dérer byl jmenován oficiálně jako politik a poslanec a ředitel Státního nakladatelství Kepl jako důvěrník a odborník sociálně-demokratické strany. Tuto silnou ruku pocítilo ministerstvo školství už mnohokrát, ať ve věcech školských, ideových, personálních, ale vždycky anonymně a bez odpovědnosti. Také Národní divadlo navštívila tato silná ruka, ale odpovědnost za ní před veřejností nese ředitel divadla a umělečtí šéfové.

Demokracie je odpovědnost a skutečný demokrat se musí vzepřít proti dalekosáhlé pravomoci a rozhodování někoho, kdo nenese vůbec žádnou odpovědnost. Skutečná demokracie nezná takovou hru na schovávání, a bylo by v zájmu samotného ministra školství, kdyby takového svého rádce nenechával schovaného ve Státním nakladatelství, ale postavil ho v čelo odpovědného odboru svého resortu, aby každý viděl, s kým má co jednat. Bylo by to také ve prospěch českého hereckého umění a Národního divadla, protože pak by se už tak snadno nejednalo bezcitně a bez sociálních zřetelů s herci ze závětří a na účet cizí odpovědnosti. *mk.*

Zbabělost ještě nikdy nevyhrála

Poměry ve změnčeném území Československa a poslední obecní volby v těchto krajích, v nichž byla německá sociální demokracie skoro zdecimována, znervosnily tuto stranu do té míry, že je ochotna vydat se na stejné chybné cesty, jako její soudružka v německé říši. Říká se, že útek od německých sociálních demokratů k našim hitleříkům nabývá katastrofálních rozměrů, a bohužel o té katastrofální budoucnosti mluví hlavně sociální demokracie sama. Byla zachváčena panickým strachem, že by se jí mohla přihodit v příštích volbách nehoda, že by nedosáhla v jediném volebním okrese volebního čísla a dnešních jedenadvacet německých sociálně demokratických poslanců že by zmizelo z parlamentního kolbiště.

Náš parlamentní volební rád se svými klíčkami ovšem nevylučuje takovou možnost pro žádnou stranu, ale pro sociální demokracii německou by to nemělo být signálem ke zbabělosti a opatrnickví na všechny strany. Do tábora vládního i do opozičního. Bohužel strana ministra dr. Czecha rozhodla se asi pro tuto cestu, které se česky říká „být na všechny strany hezký“. Ráda by setrvala ve vládní koalici, aby se dr. Czech mohl i v budoucnosti stejně vydatně starat o podpory německých nezaměstnaných a aby užívala všech těch výhod, jež nesporně vládní strana má, ale kromě toho by se nerada příliš znelíbila svým politickým odpůrcům z německého tábora, hlavně našim hakenkreuzlerům. Pro jejich krásné oči dělá politiku nacionalistickou, třebaže se to tak divně rýmuje s učením II. Internacionály. Ovšem ani v tom nesmí být

zádná prudkost, aby nemohla koalice vyslovit nespokojenost. Obojaké stanovisko, jaké zaujala sociální demokracie k vydání hakenkreuzleršských poslanců soudnímu stíhání, a tanec mezi koalici a opozicí, jehož jsme při tom byli svědky, dostatečně potvrzuje správnost této diagnózy.

Ale jsou tu ještě jiné doklady. Německá sociální demokracie nedovolí projednat ve sněmovně z á k o n o s t á t n í v n u c e n é s p r á v ě n a d o l e c h, které by zanedbaly péči o bezpečnost horníků anebo bezdůvodně horníky propouštěly. Tento zákon měl být největším kladem loňské stávký na Mostecku a Ostravsku a byl by nesporně velkou sociální vymožeností, k níž daly občanské vládní strany souhlas jen pod dojmem obou stávek a nebezpečí, jež z nich hrozilo. Zákon byl projednán v senátě, ale ve sněmovně se projednat nemůže, protože Czechova strana je proti němu, a česká sociální demokracie se s ní prohlásila solidární. Německým sociálním demokratům vůbec při tom nevadí, že zahodili jedinečnou příležitost, jak ochránit své horníky proti zvůli těžařů, hlavní je pro ně moment nacionální: Mohlo by se prý toho se strany vlády užít proti Němcům a pro znárodnění dolů. Tento znárodnovací strašák obratem ruky udělal z marxistů šovény, stavící celou stranu po bok německým a germanisujícími těžařům.

Nejobojatější byla ovšem úloha, kterou německá sociální demokracie hrála v nedávné rozpravě o výkladu ministra zahraničí dra Beneše proti revisi smluv a direktorii čtyř velmocí. Tu se ukázala další trhlinka, která stranu rozděluje v jejím vnitřním životě. Zatím co arijsší členové strany mluvili a chovali se k Benešovu prohlášení hodně zdrželivě, prohlášovali pod čerstvým dojmem protizidovských pogromů v Německu židovští členové této strany, že budou pro Benešův výklad hlasovat nejen proto, že jsou k tomu vázání příslušností k vládní většině, ale proto, že jediné Benešovu politiku považují za správnou i pro německou menšinu v Československu. Pravda, slovu dostáli a pro ministrovo exposé hlasovali, ale když téměř celá sněmovna (i opoziční živnostníci a národní demokraté, kteří nemají osobu ministrovu právě v lásce) po hlasování tleskala, nezvedla se v německé sociálně demokratických lavicích ani ruka. Jak ve sněmovně, tak v senátě. V té chvíli ucítili naši němečtí soudruzi na svých zádech oči hakenkreuzlerů a německých nacionálů a to je ochromilo. Najednou měli ruce svázané, v okamžiku, kdy měli projevit barvu, kdy měli jasně říci, že jsou i u nás pro politiku, která nepovede k pronásledování marxistů jako v Německu.

Na světě je to už takové, že lidé, kteří jsou na všechny strany hezcí, to nikam ještě nedotáhli. Snad je na chvíli tato vlastnost vynese, ale tím horší bývá jejich pád. Také zbabělost nikdy v žádném boji nezvítězila, o čemž bychom našli dost poučení z historie německé sociální demokracie v říši a historie staré sova rok. Dnes jde skutečně o boj a žádné taktikaření proti hakenkreuzlerismu v našem pohraničí a zvítězí ti, kdo budou mít pevnou páteř a tvrdou pěst. Kašičkování, nedovolující ani zatleskat tomu, s nímž souhlasím, to nic nevyhraje. jak

Učme se prodávat — i půjčku

Heslo moderního obchodníka „velký obrát — malý zisk“ by zůstalo jenom krásným heslem, kdyby nebylo podepráno důkladně promyšlenou a systematicky prováděnou reklamou. V čítankách reklamy se dozvíme, že k podmínkám její úspěšnosti patří:

1. dobré zboží,
2. solidní, kvalitě odpovídající ceny,
3. důkladně promyšlený, soustavný a sugestivní propagační plán.
4. optimistická víra v úspěch.

V kapitole o propagačním plánu samotném čteme pak, že jeho nejdůležitější zásadou jest sugestivnost. Sugestivnost jest v přímém poměru k úspěchu celého reklamního tažení. A reklama má být tím sugestivnější a velkorysejší, čím větší okruh má být zainteresován. Hollywood se nebál zalarmovat půl zeměkoule, věřil-li v úspěch svého filmu, a obyčejně vyhrál, právě tak, jako všichni ostatní, kdo reklamě rozumějí.

Podle propagačních akcí, vykonaných dodnes pro úspěch Půjčky práce, lze soudit, že prodáváč se prohršil proti čtvrtému bodu reklamní čítanky. Jinak není myslitelné, že by ji dělal tak při zdi.

Existuje-li zde vůbec nějaký propagační plán, pak je buď špatný, nebo, což bývá pro reklamního šéfa ještě horším vysvědčením, jest špatně prováděn. Nelze souhlasit s názorem,

že ministerstvo financí učinilo všechno a že chyba je v nezájmu korporací a vůbec veřejnosti. Ministerstvo financí, které v tomto případě vzalo na sebe úkol reklamního šéfa, mělo nejdříve zájem probuditi. Jak to učinilo, je známo. Půjčka se upisuje, titry nejsou hotové. Lidé dostávají do rukou čtyřstránkové povídání, prosycené paragrafy, kterým nikdo nerozumí, mramorové hally peněžních kolosů mají v koutech zastrčeny plakáty visitkových formátů, byla jedna řeč v radiu, byly jednou jedny celostránkové inseráty v denním tisku a starší občané Strašnic pamatují letáčky aerem shozené do odpočívající orance. Skoro ta „spontánnost“ a „sugestivnost“ popularisačních akcí pro Půjčku práce svádí k vypsání soutěže na nalezení onoho československého občana, na kterého tato „propagace“ jedné z nejlidštějších a nejkrásnějších půjček ze všech, co jich v našem mladém státě bylo, aspoň poněkud zapůsobila.

Není tomu dlouho, co jsme obdivovali Anglii, kde bankovní přepážky nestačily přijímat, co občané této staré demokracie odevzdávali i bez úlev daňovým defraudantům, jako svoji samozřejmou občanskou povinnost. U nás je to jině jenom relativně. Není-li tradice, tím větší odpovědnost na tom, kdo k této tradici pokládá základní kámen. Kde není příkladů, nutno je dát a dané příklady (je jich dost) nutno náležitě vyzvednout a propagačně využít. Kde nemůže být pochopení pro potřeby státu vrozené staletími, tím spontánněji má býti probuzováno při každé příležitosti. Je přece samozřejmé, že občan, který před několika málo lety od Šumavy k Tatrám brečel a šlel radosti, a třebaže mu ještě kapala krev z nezacelených válečných ran, již opět dobrovolně vypínal prsa, jsa hotov položit všechno na obranu znovuzrozené vlasti — že tento patnáctiletý Čechoslovák položí rád několik korun k tak bratrskému a mírovému účelu. Ale musíte mu to říci. Musíte mu, pane reklamní šéfe, říci, že doba velikých obětí je, bohudíky, pryč, nyní, že je doba drobného, soustavného budování, doba denní práce — která však je právě tak důležitá, jako tehdejší doba hrdinská. Mluvte k němu řečí, kterou rozumí. Uhoďte trochu na jeho srdce. Probuďte v něm občana mladého, znovunabytého státu. Těch 5% a daňové úlevy nechte až nakonec. Připomeňte mu Zborov, jeho hladovění doma, úzkost z odcházejících kroků listonoše, hrůzu četníků — jak vůbec žil tenkrát před tisíci, ve skutečnosti pouhými patnácti, dvaceti lety.

Občanské ctnosti se ještě u nikoho nevzbudily úředním cirkulářem. Či by byla trochu obchodnější a vlastenečtější akce nedůstojná úředního aparátu? Kdyby tento důstojný aparát neudělal nic jiného, než rozvedl v tisíci variantech skvělé půjčkové heslo Masarykovo, musil mít úpis dodnes výsledek trojnásobný. Jar. Třebický.

Reformní komise, která nic nezreformuje

Bůh ví, kolik let čekal stát na to, až se najde vláda, která by jmenovala komisi pro zhospodárnění správy, jak k tomu byly všechny předcházející vlády podle zákona povinny. Komise, která byla právě ustavena, čekala na své zrození také dost dlouho; vždyť vládní nařízení o jejím zřízení vyšlo už někdy v červenci loňského roku. Nyní byla tedy ustavena, ale její složení nemůže vést k ničemu jinému než k tomu, že nic nebude zreformováno a zhospodárněno. Skončí se to ostudou jako komise investiční, první kontrolní komise a co jsme ještě za komise měli.

Vláda totiž do komise jmenovala řadu vedoucích byrokratů, které měla vlastně postavit na hanbu za to, že jejich nedostatečná činnost a nedostatek rozhledu nebo i dobré vůle zavinilo to, že vůbec komise pro zhospodárnění musela být jmenována. Lidé, kteří patnáct let nehospodárně veřejnou správu vedli, kteří se patnáct let nemohli z malicherných důvodů shodnout ani na kompetenci jednotlivých úřadů, ti dnes budou touž veřejnou správu racionalisovat. Jak to může dopadnout, je jasné.

Tak na příklad museli být v komisi členy nezbytní pánové Horák, Fischer a Holl. Jakoby vláda nevěděla, že právě tito pánové mají tak mnoho na svědomí, co se má dnes reformovat. Při nejmenším nešťastný platový zákon, nespravedlivousystemisaci a ještě nespravedlivější resystemisaci, což všechno odebralo státním zaměstnancům chuť k práci. Těmito třemi zásahy byla z armády agilních a věci dbalých úředníků udělána armáda nespokojenců. Věru rádi bychom znali ten kouzelný recept, podle něhož chtějí dnes tito tři pánové napravit svou trojnásobnou chybu.

Dále je v komisi sekční šéf ministerstva financí Vlasák a byl vládou dokonce jmenován předsedou finanční komise, která má zreorganizovat naši berní administra-

tivu a finanční aparát vůbec. Tento bývalý ministr financí byl organisátorem celé berní a finanční administrativy, i pokud nebyl právě ministrem financí. Zejména je známo, že za ministrování Englišova, který neměl pro teorie a plány na administrování času, byl Vlasák nejvyšším pánem nad tímto oborem státní správy a jsou dokonce známy i případy, kdy zasahoval do berní administrativy docela jinak, než si přál Engliš. A teď ten, který organisoval tolik let berní správu podle svého, má veřejně uznat, že chyboval, má opravovat své vlastní dílo? Autor zpravidla nevidí na svém díle žádných nedostatků, třebaže je viděli všichni. A proč vlastně sekání šéf Vlasák nereorganisoval finanční administrativu ze své vlastní moci, ze své úřední povinnosti, uznával-li její nedostatky. Nynější ministr financí, který v ničem nevyčníká tolik jako právě v administrativě, byl by ho jistě podporoval v každém rozumném počínání. V tomto případě je ostatně třeba říci, že ministerský předseda Malypetr neměl šťastnou ruku, když trval i proti ministru financí na tom, aby sekání šéf Vlasák byl členem této komise. Kdyby nic jiného, tedy resort tak důležitý jako je finanční, měl být v komisi pro zřehodárnění správy zastoupen někým mladým a ne úředníkem, který má přeslouženo a chtěl nechtěl bude muset přece jednou jít do pense.

Docela zvláštní kapitola je také členství generála Peška v této komisi — za ministerstvo národní obrany. Kdo zná všechny funkce tohoto generála, musí se zeptat, není-li to příliš mnoho na jednoho člověka. Být vlastně ministrem financí tak ohromného tělesa jako je národní obrana, zároveň nakupovat všechny zásoby pro stopadesátitisícovou armádu, hájit při tom obezřetně zájmy vojenského eráru, státní pokladny i politické strany, která vysílá do tohoto úřadu ministra, být úsporným komisařem celého ministerstva (úsporným komisařem nebyl totiž v MNO logicky jmenován předseda armádního kontrolního sboru, ale generál Pešek, který tak zároveň nakupuje a zároveň dává pozor, aby při tom uspořil), je přece jen mnoho. Všechny tyto funkce by stačily zaměstnat jednoho člověka plných čtyřicet hodin denně. A teď ještě členství v komisi pro zřehodárnění správy!

Tu samozřejmě nejde o osobu, ale o zřehodárnění. Podobným hromaděním funkcí vznikají byrokrati, kteří velmi brzy přerostou přes hlavu svému ministrovi. Tak jako musel při jmenování Vlasákově do racionalisační komise ustoupit ministr financí, tak jednoho dne bude muset ustoupit ministr národní obrany před svým generálem. Tímto způsobem vznikl na příklad v ministerstvu zdravotnictví sekání šéf Kolínský, a trvalo to skoro deset let, než přišel ministr, který ho dovedl zatlačit na místo, jež mu náleželo.

Tak a podobně by se dalo napsat ještě mnoho o ostatních úředních členech racionalisační komise. Než počkáme si s další kritikou na výsledky jejich činnosti.

ev

6—8

Na jednom komunistickém konsumu byla tabulka: Otevřeno od 6—8. Od šesti ráno do osmi večer. Nechci tento jednotlivý případ házet na hlavu komunistickým konsumům; snad to udělal skladník tohoto konsumu, jen aby vyhověl členům. Ale jest to případ, který stojí za úvahu. Často čteme plakáty, které nás upozorňují, abychom svoje nákupy obstarali do 6 hodin večer, abychom tak podporovali snahy těch, kteří chtějí, aby zaměstnanci v obchodech měli pro sebe volný večer. Kdyby se taková tabulka: otevřeno od 6—8 objevila na soukromém krámě, jistě by to komunisté odsoudili. A po právu.

Jde tu o hlubší věc, než jest prostá tabulka. Jde tu o to, že velmi často v socialistických stranách slyšíme stížnosti, že ne vždy socialisté jsou dobrými zaměstnavateli. Teorie se tu rozchází s praxí, hmotný zájem socialistické instituce jako zaměstnavatele z vítězí velmi často nad tím, co strany v teorii hlásají. Nebylo by správné toto tvrzení generalisovat a užívat ho jako argumentu proti socialismu. Ale na druhé straně je nutno bráti věci, jak jsou a neříkati si, že vše jest v pořádku, když mnohé v pořádku není. Četl jsem jednou v socialistickém odborovém listě skromně zastrčenou otázku: V kolika socialistických podnikcích jest zaveden čtyřicetihodinový pracovní týden? — Zdůrazňují-li socialisté čtyřicetihodinový týden jako jedno z hlavních opatření, které zčásti může čelit nezaměstnanosti, jistě není neprávem položena otázka, v kolika svých závodech tuto úpravu pracovní doby zavedli. Slysíme pak obranu: Byli bychom pak v nevhodě proti těm podnikatelům, kteří pracovní dobu neupravili. Je to námitka, která má svoje odůvodnění; pak jest ovšem těžko vyvracet tvrzení, že stát, který pracovní dobu zkrátí, dostane se do nevhodné situace vůči státům, které pracovní dobu neupraví.

Otázka socialismu jako zaměstnavatele byla nadhozena již na leckterém sjezdu; tak zejména často se dostalo do konfliktu hnutí družstevní a hnutí odborové; jedno hájilo zájem podnikatelský, byl se jednalo o typ podnikatele zcela jiného, než jest soukromý podnikatel, druhé hnutí hájilo zájmy zaměstnanců. Jisto je tolik, že dělnické hnutí družstevní musí usilovati o to, aby nevznikl otevřený konflikt se zaměstnanci; nemohou býti nerespektovány kolektivní smlouvy, nemůže dojít k otevřenému konfliktu se zaměstnanci. Ale v tomto širokém rámci jest mnoho holestí, které ukazují, že ne vždy socialismus jest dobrým zaměstnavatelem.

Mnohý zaměstnanec socialistické instituce, kdyby mu byla položena otázka, čím by chtěl býti, kdyby se po druhé narodil, rozhodně by prohlásil, že by nechtěl býti zaměstnancem socialistické korporace. Má to celou řadu příčin. Snad jest již v povaze hnutí lidí v námezdném poměru, že nedovede býti dobrým zaměstnavatelem. Lidé, kteří jsou sami zaměstnanci, nedovedou býti vždy dobrými zaměstnavateli. Vybíjejí si na svých zaměstnancích to, co jest snad v každém člověku: snaha poroučet. A jest zase v povaze kolektivního hnutí, že zaměstnanec socialistického hnutí má často tolik pánů, že neví, koho má poslouchati. Tak tomu jest dnes a tak tomu bylo již dávno. Stačí na doklad přepsati několik slov, které napsal J. B. Pecka — jeden ze zakladatelů čsl. sociálně-demokratické strany dělnické v Americe, roku 1893:

„Dělnické hnutí nemůže schopných, charakterních, obětavých a způsobilých lidí postrádati a právě tito lidé jsou dělnickému hnutí skorem stále na obtíž; jsou masse nepohodlní, „nestydatí“, hrubí nebo málo hrubí; nestancují tak poslušně, jak náhodná většina piská, neocáskují a neumějí pochlebovati; neumějí se plaziti po břiše, nedovedou se vpraviti do úlohy — býti otroky otroků, a proto také mlčky se odstraňují. Lidé z kaučuku, kteří jako korkový „špunt“ neustále plavou po vrchu, dělají kariéru, charakter jest prominencí v hnutí protivný. Obětavosti jednotlivců se zneužívá, a ten, kdo se obětuje a myslí, že od ostatních lidí v hnutí smí žádati stejnou obětavost, jest považován za nestydatého nebo jest kaceřován.“

Má-li organizace více placených zřízenců, tož jsou tito zřízenci buď spolu na štiřu, nebo se spojí a pracují proti libovůli organizace. Dá-li se jeden ze zřízenců vyšinouti proti druhým, přestává tak zvaná práce ruku v ruce a škodí se tím celku. Drží-li všichni zřízenci při sobě, tu zase povstává tak zvaně hospodářství kliky, proti němuž celek zase pozvedá válku; a tím se opět škodí celku.“

I když uznáme trpkost, kterou J. B. Pecka vložil do těchto slov, poznáme, že mluvil nejen za sebe a svoji dobu počátků socialismu, ale že mluví z duše i mnohým lidem dnešní doby.

Stalo se obecným zvykem hubovati na sekretáře politických stran, zejména socialistických. Tito sekretáři povětšinou nemají ustláno na růžích. A jde-li o lidi, které do hnutí zavedla myšlenka, pak příliš silně a příliš citelně cítí, jak někdy myšlenka, která hnutí vytvořila a kterou hnutí má dále nésti, se často rozchází s praxí, zejména tam, kde socialismus má v poměru ke svým zaměstnancům vytvořiti poměr značně jiný a lepší, než jest poměr soukromého zaměstnavatele k zaměstnanci. Není to jen to, že socialismus jako zaměstnavatel nedává materiálně svým zaměstnancům mnoho; tito zaměstnanci příliš často cítí, že jsou nuceni pracovat ne pro myšlenku, ale pro lidi, které vynesla situace, pro lidi, kteří často zapomněli na to, z jakých řad vyšli. Nejradiálněji se tváří komunisté; nešetří krásnými barvami při malování obrazu, jak by to vypadalo, kdyby oni byli u moci; ale zaměstnanci komunistických podniků velmi často hubují na svého komunistického zaměstnavatele. Nevím na př., zda komunistická „Včela“ ve svých zaměstnancích vytvořila typ spokojeného socialistického zaměstnance.

V zaměstnancích socialistických korporací jest často příliš mnoho trpkosti a jistě ne neodůvodněné. Socialismus v tomto směru bude musiti hodně napravit, neboť každé hnutí musí — chce-li prorazit — své zásady uskutečňovati v prvé řadě ve své domácnosti.

V. Gutwirth.

Síla dobročinnosti

Peněžní sbírky na nezaměstnané v Praze do 1. dubna celkem Kč 2,611.526. Od toho nutno ovšem odečísti 528.680 Kč, výtěžek 20hal. příspěvků z pražských biografů; je v tom dále 303.315 Kč, které odvedli zaměstnanci obce pražské a jejich podniků. — Srovnáme-li tento výsledek sbírek na nezaměstnané s počtem obyvatelstva Velké Prahy, připadá na jednu hlavu velmi málo. Hodně pod 2 Kč, uvážíme-li, že při-

spívaly i instituce (peněžní ústavy daly 239.605 Kč). Při tom nezaměstnanost je něčím, o čem se stále hovoří. Dobročinnost dnes nestačí na léčení sociálních bolestí. Dnešní společnost nemůže se spokojit s dobročinností; nejen z důvodů mravních, ale také proto, že při každé příležitosti dobročinnost ukazuje, jak její síla je slabá. V. G.

Bezplatný profesor

Březnové jmenování profesorů na vysokých školách se týká 42 osob. Mezi nimi bylo jmenováno 13 bezplatných profesorů, z toho 7 na lékařských fakultách. — Ta dvě slova: **b e z p l a t n ý p r o f e s o r** musí bodnout každého, kdo má úctu k vědě, k duševní práci. Smějeme se někdy: Titel ohne Mittel. Tady je skutečnost: bezplatný profesor. Je mu dovoleno přednášet a dávat ze sebe vše, co mu dala dlouhá studia. Ale plat? Ne: živ se, jak dovedeš. Není známo, že by na př. Živnobanka měla **b e z p l a t n é** ředitele; není známo, že by Československá nebo Běloruská a hutní měla ve správní radě lidi, kteří by se spokojili s tím, že jsou bezplatnými členy správní rady. Náš dělník je placen velmi špatně a protloukáme-li se hospodářskou krizí lépe než jiné státy, je to i tím, že naše hospodářství žije na úkor dělníka i úředníka. Na druhé straně honorujeme a zejména honorovali jsme vedoucí funkce našeho hospodářského života způsobem, který není úměrný nosnosti našeho hospodářského života a skutečné zásluze. Ale věda nemá ustláno na různých. 600—800 Kč za vědeckou práci, která předpokládala léta studia i vlastní tvůrčí práce, která si vyžádala týdny manuálního psaní a těžkých korektur, to je dosti častým zjevem v době, kdy sanované banky vyplácely deseti- a statisícové remunerace. Mnohý z těchto vědeckých pracovníků považuje za výhru, podaří-li se mu vůbec dostat svoji práci — t. j. výsledek celých let, těžké dřiny — do tisku. O honoráři se vůbec nemluví. Bezplatný universitní profesor — to jsou slova stručná a drasticky vyjadřující stav vědy. A nejen to: poměr soudobé společnosti k vědě. V. G.

politika

Rudolf Procházka:

Základy revisionismu

Rozdíl mezi revisionisty.

Silná reakce, která se v naší veřejnosti projevila hned na první pokus přivést revisi mírových smluv na pořad diplomatického jednání, je tou nejpřirozenější věcí na světě, a lze říci, že ten národ by byl ztracen, který by dovedl na jakýkoliv plán směřující k czizení části jeho území hleděti lhostejně. Ale to nás nezbujuje povinnosti položit si otázku, jak je taková rozprava o přenášení hraničních mezníků v Evropě vůbec možná. Starší mezinárodní právo nic takového nepřipouštělo, a návrh italského šéfa vlády, a určité spojení britského premiéra a ministra zahraničí s ním, představovaly by zřejmě skutkovou povahu nepřátelských činů vůči nám. Jest nebezpečí, že táž veřejnost, která právem reagovala docela bezprostředně proti revisním nárokům fašistického direktoria, bude stejně reagovati i proti všem „revisionistům“ jako proti našim nepřátelům a proti revisionismu vůbec, což by však podle povahy věci už nebylo vždycky právem. V časech, jaké jsou a jaké přijdou, není radno přidělovat si nepřátele.

Co chtěli autoři mírových smluv.

Myšlenka revisionismu zrodila se současně s myšlenkou trvalého, organizovaného míru, a obě jsou vyjádřeny ve smlouvách pařížských, jsou přímo jejich duchem a jejich základem, neboť Úmluva o Společnosti národů je první

kapitolou mírové smlouvy versailleské i ostatních. Je možno považovat to za blouznění Wilsonovo a za neštěstí, které zavinilo, že byl prohrán mír, když konečně s takovými obětmi byla vyhrána veliká válka, ale není možno popřít, že v roce 1919 byla víra a naděje milionů uložena v míru, který měl být definitivní. Strašlivá zkušenost neměla se opakovati. Ale to nebyl „jen“ motiv humanitní, jímž se obyčejně Společnost národů vykládá. Bylo to i jasné přesvědčení, že stará Evropa by po druhé takové provalení se barbarství nesnesla. Už bychom v něm zůstali. Ostatně není dosud jisto, zda jsme z něho vyvázli. Nejnovější zkušenosti připouštějí velmi pesimistické závěry o budoucnosti té „západní civilisace“, na jejíž záchranu se celé mírové dílo v Paříži a Ženevě podnikalo.

Výsledky úsilí Wilsonova, Clemenceauova, Lloyd Georgeova možno posuzovat různě, tím spíše ovšem jejich motivy, měl-li však mír býti zbudován opravdu trvale na solidaritě a stále spolupráci národů, leželo v logice věci, že „nic lidského nesmělo mu zůstat vzdáleno“, že orgán zřízený ke střežení míru nesměl odmítat žádnou obtíž a žádnou otázku, kterou život mohl přinést. Řekové říkali, že boj je otcem všeho. Měl-li boj aspoň se zbraní v ruce býti vyloučen, bylo třeba převzít jeho tvůrčí funkci, umožnit politické změny i na jiné cestě, což prakticky se musilo projevit přenesením boje dovnitř Společnosti národů, zatížením celého mezinárodního života stálým vnitřním napětím z nepřetržitého vyrovnávání tlaků a protitlaků. Proto se nám dnes zdá, že Společnost národů zasévá neklid, že všechny ty nespočetné konference v Ženevě i mimo Ženevu jsou dobré jen k tomu, aby rozporů a zmatků přibývalo. Je to prostě optický klam. Mezinárodní život je neklidnější, poněvadž je vědomější a veřejnější. Události vrhají své stíny daleko dopředu — a proto také včas obracejí na sebe pozornost, což je jistě užitečné. Jen tak je možno se pokusit zrajícím katastrofám zabránit. Nepodaří-li se to, není to vinou institucí, které profylaxi umožňují, nýbrž lidí, kteří nebyli s úlohu.

Autoři mírových smluv tedy chtěli: 1. aby postupem doby všechny státy, poražené i vítězné, staly se rovnoprávnými členy Společnosti národů; 2. aby poměry mezi národy nabyly co nejvíce rázu poměru mezi občany spořádaného moderního státu. To znamená: nikdo si nemá spravovat na vlastní pěst, pokojný má býti chráněn proti násilníku, stav zbraní se omezit na minimum a soudnímu nebo smírčímu tribunálu přiznat co největší právo moc. Program odzbrojovací konference a mezinárodní arbitráž i v otázkách národů na určité změny statu quo jsou v tom obsaženy. Články 10. a 19. nebo 8. a 16. jsou jako rub a líc téže medaile. Společnost národů má zaručit každému členu bezpečnost území i nezávislosti, ale za to má právo vyzvat i včas potřeby členy také „ke přezkoumání smluv, které se staly neudržitelnými, nebo situací, které ohrožují mír“. Státy (všechny) mají odzbrojit na nejmenší míru slučitelnou s jejich bezpečností (původně tu stálo dokonce vnitřní bezpečností), ale za to Rada Společnosti národů má se postarat, aby v případě přepadení nebo vzdoru proti arbitráži či arbitrážnímu nálezu byly zde dostatečné síly pro pomoc ohroženému. To vše je, jak známo, jen program. Do jaké míry se uplatňuje nebo bude uplatněn, závisí zas na těch, jímž je nástroj svěřen. A tím jsme u jádra soudobé politické problematiky.

Dvě skupiny ve Společnosti národů.

Členové Společnosti národů, jimž záleží na udržení statu quo, daného výsledkem poslední války, pracují na vybudování a zesílení těch článků mírových smluv, resp. Úmluvy o Společnosti národů, které znamenají zajištění bezpečnosti, zamezení útoků, po případě stíhání útočnicka. Naopak ty státy ve Společnosti národů, které mají zájem na změně situace a zlepšení svého právního a mocenského statu, citují a zdůrazňují zas ty partie, které směřují k rovnoprávnosti a k novým úpravám a opravám smluvního stavu poválečných let. Ale je tu ještě třetí kategorie států k evropskému protikladu neutrálních, kterým záleží v podstatě na udržení míru, zabránění smřísti, která je zas strhla — a jsou tudíž nakloněny zaplatit jakoukoli cenu — zejména pokud to jde z účtu „válečných zbohatlíků“, jimž beztak mělo by se ubrat ve jménu zásady rovnováhy. Státy tohoto stanoviska a této filosofie, jsou to v prvé řadě státy anglosaské, naléhají na stále ústupky, dělají z kompromisu systém, formálně podpisovaný Společností národů z titulu článků smírčích a arbitrážních, 11.—15. a 19. (revise). Článek 19. dá se ovšem vykládat restriktivně i extensivně, ale faktem je, že tu dnes máme právní oporu pro revoluční snahy, že tu je Archimedův bod, z něhož možno vyzdvihnouti svět z jeho stěžejí.

Poctiví revisionisté.

Je tedy třeba dobře rozeznávat: 1. ty, kteří si z odzbrojovacích a revisionistických prvků mírových smluv udělali žebřík, po němž se šplhají vzhůru a 2. ty, pro něž jsou to prostředky, jak se vyhnout válce. Anglosasští spojenci vědomě umístili tyto novotářské a choulostivé prvky v mírovém díle z r. 1919—20, aby je učinili pružnějším a tím trvanlivějším, lépe, aby je učinili organickým, vývoje a proměny schopným a tím životným. Opakuji: je možno mít různé mínění o této povaze mírových smluv a zehratí zejména na anglickou zásadu evropské rovnováhy, která nechce ztrpět francouzskou „hegemonii“ na kontinentu, ale faktem zůstává, že Angličané a Američané byli našimi spojenci ve válce světové a spolu s námi vytvořili mírové smlouvy — a co je hlavní, musí býti našimi spojenci i ve válce příští, nepodaří-li se jí této generaci uspořiti. Je dobře upevňovat a činit pohotovou frontu Malé dohody a Polska, ale to jsme (rozumí se s Francií) stále jen mezi sebou. Ve velkém evropském konfliktu seřadí se jistí známí protivníci docela automaticky. Ale jde o to, aby našli své místo, a včas, také ti, kteří se cítí volnými a chtějí zůstat volni, a jichž úloha jest a bude rozhodující. My jsme ovšem přesvědčeni, že vlastní zájem postaví Angličany i Američany v kritické situaci zas proti útočnicku na světovou svobodu, ale jde o to, aby to pochopili i oni, to jest, aby rozeznali útočnicka správně a rychle. Po té stránce je světové mínění moc, se kterou nutno počítat. Demokratické vlády jsou bezmocné proti svému veřejnému mínění, resp. nemohou chtít nic jiného, než chce jejich veřejné mínění. Spojenectví s velkými demokraciemi západu není tedy možné jinak než sjednocením veřejného mínění, t. j. konkrétně: národy anglosaské musí býti přesvědčeny o spravedlnosti naší věci a oprávněno-

sti naší obrany v každém jednotlivém případě. Nestací jen říkat: nedáme se, neustoupíme ani o krok, budeme se bránit do poslední kapky krve atd., to vše by se mělo rozumět samo sebou, ale musíme také dovést svět přesvědčit, že máme pravdu — jako jsme to dovedli v letech 1917—18. To znamená horlivou propagandu. Národy západní jsou velmi citlivé a podezřívavé vůči všemu, co má vyloženou tendenci a dokonce úřední punc. To znamená udržovat spojení. Snažit se pochopit jejich stanovisko, jako se sami snažíme, aby bylo pochopeno stanovisko naše. Dbát toho tedy, a až kam mohou ti druzí s námi jít.

Naše situace.

Dnes je naše situace neobyčejně usnadněna — zas chybou protivníka. Němci právě nedovedou dbát světového veřejného mínění a — co je horší — nedovedou žít ve formách, které jsou západnímu člověku srozumitelné. Jejich pudovost a sentimentálnost, jejich temný národní mythus, který je dosud ovládá a žene stále za totalitou, za světovým posláním a svrchovaným panstvím, činí je nebezpečím Evropy a postrachem pokojného, ale svobody milovného lidstva. Oni přivádějí každou snahu o kompromis, každou tendenci postupného vyrovnávání a snášelivého soužití ad absurdum. Znemohli všechny pokusy anglických státníků od Saliburyho a Chamberlaina až po Haldana a Greye o vyrovnání před válkou, znemožňují nyní i důmyslnou hru mírových smluv v tomtéž směru. Roztrhají, jak se zdá, vlastníma rukama i jemné předivo Mussoliniho a MacDonaldova paktu čtyř. Rovnoprávnost ve výzbroji a dokonce už revise teritoriálních klausulí mírových smluv předpokládaly prostředí vzájemné důvěry a porozumění, jež mohou vyrůst jen ze společného myšlení a citění, společných zásad a určitých jednotných zájmů integrujících podřízení individuální různosti. Po příchodu Hitlerově, s jeho geniem rasové výlučnosti, nenávisti a pýchy není mezi námi nic společného. Svět se rozpadá pod rukama těch, kteří tolik dbali o jeho jednotu a Anglosasové chtě nechtě ocitají se na naší straně. Jen nesmíme právě zapomínat, za jakých poměrů a proč k tomu dochází: máme na své straně velké a nejstarší demokracie světové, poněvadž zůstáváme věrni demokracii a demokratickým metodám v národě i mezi národy, poněvadž zůstáváme oddáni míru a duchu úmluvy Společnosti národů — zatím co naši odpůrci se kompromitují útočností, násilnictvím, nesnášelivostí doma i na venek a zejména neochotou ke smíru a vyrovnání. Učme se z chyb vlastních i cizích!

O. Weisl:

Smrtelný zápas demokracie rakouské

Diktatura z nouze.

Není zajisté nic neočekávaného, že německý převrat nezůstal bez vlivu na vnitřní politiku rakouskou. Nevyvolal v ní nových proudů — ale toho také nebylo třeba, neboť samo morální posílení rakouského hnutí hitlerovského a oslabení říšskoněmeckého socialismu dostačilo k tomu, aby vývoj, který se v Rakousku k svému nynějšímu protidemokratickému rá-

zu chýlil již dosti dlouho, dostal rychlejší spád. Není pochyby, že, kdyby dnes došlo v Rakousku k novým volbám, vláda kancléře Dolfusse by většiny nezískala. Dolfuss však, který se ve svém nynějším postavení nápadně podobá předloňské a loňské úloze Brüningově, jak se zdá, naprosto nemíní sdílet osud tohoto. Jest si dobře vědom, že po eventuálních příštích volbách by se v Rakousku vládní majorita patrně vůbec nevytvořila, poněvadž všechny velké rakouské politické skupiny (soc. demokraté, křesťanští sociálové i hitlerovci) stojí ostře a nesmiřitelně vzájemně proti sobě. Důsledek by tedy patrně byl, že i zde by se opakovala obdoba německá — dlouhá serie bezvýsledných voleb — až některý ze soutěžících by se cítil dosti silným k tomu, aby se (ať už legálně či ilegálně) vlády ujal sám. Lze mít za to, že boj, který by se tu rozvinul mezi radikálními nacionalisty a sociálními demokraty, byl by daleko prudčí než v Německu, neboť rakouská sociální demokracie dosud se naprosto nepodobá straně, jež by se chtěla vzdát bez boje.

V každém případě však by v tomto zápase měla nejmenší pravděpodobnost, že zvítězí Dolfusova strana křesťanských sociálů, jejíž pevný kádr katolického voličstva by bylo sice těžko vážněji oslabit, jenž by se však už sotva zvětšil.

A tak tedy rakouský kancléř pod heslem, že chrání republiku před neblahými vnitřními boji, do kterých by se neodvratně dostala, kdyby se v Rakousku vůbec ještě po demokraticku vládlo, užívá všech prostředků diktátorských.

O smějícím se třetím.

Proti vůli většiny národa ovšem nelze vládnout trvale — i když většina nespokojenců se dělí ve dva tak diametrálně se rozcházející tábory, jako je tomu v Rakousku. Sociální demokraté usilují ze všech sil o návrat k parlamentarismu, ale pokud možno v dohledné době bez nových voleb, neboť současná konjunktura hitlerovská by i je citelně zasáhla. Vedle nich se tu v paradoxní úloze obhájců parlamentarismu objevují hitlerovci, jenže těmto jde zas především o neodkladné vypsání voleb. Vždyť jejich hnutí od časů, kdy byl zvolen nynější rakouský parlament, vzrostlo nejméně pětinasobně (tehdy ani 5 proc., nyní už hodně přes 25 proc. rakouských voličů) — a toho by rakouští hitlerovci ovšem rádi i mocensky využili a to co možná nejdříve, neboť kdož ví, nebude-li nymbus německého znovuzrození do roka ledažak už pošramocen. Nejednotnost opozice tvoří základ moci kancléře Dolfusse, který si ji zatím udržuje tím, že nevyhovuje ani jednomu ani druhému, sám jsa při jejich úporném zápase tím třetím, jenž se směje. Tím, že odvrací volby, zbavuje se Dolfuss (ovšem jen dočasně) nebezpečí hitlerovského. V tom s ním jsou všechny strany, jež v Rakousku stojí proti anšlusu, celkem za jedno. Zbavit se sociálních demokratů, kteří ještě do nedávna sdružovali přes 42 proc. rakouského voličstva, bylo daleko těžší.

Neznačilo to nic jiného, než

suspendování všech demokratických institucí,

které by jakkoliv mohly Dolfussův „autoritatives Regime“ ohrozit. K tomu však už také došlo, a rakou-

ští sociální demokraté to sami svojí těžkopádnou a málo prozíravou politikou usnadnili.

První sněmovna (národní rada) byla z účasti na vládě vysunuta známým manévrem, poukazujícím k tomu, že její bouřlivá schůze ze dne 3. března nebyla formálně zakončena, jakož i že její předseda i místopředsedové na své funkce resignovali a že tedy není orgánu, který by novou schůzi svolal. S tímto tvrzením přicházejí vídeňské křesťansko-sociální listy dosud téměř denně, docela nic neskrývající radost nad tím, že „durch diese Selbstausschaltung“ připravili se jak sociální demokraté tak rakouští hitlerovci o mocenský prostředek, jímž by Dolfusové diktatuře čelili. Že tu jde o násilný výklad jednacího řádu, jest jasné. I profesor práva ústavního na universitě vídeňské dr. Merkl, otevřeně prohlásil, že od onoho 3. března postupuje vláda Dolfusova způsobem protiústavním.

Pokud jde o druhou sněmovnu — spolkovou radu — tu už se křesťanští sociálové docela nijak netajili tím, že odstranění vlivu demokratických institucí rakouských jest jejich cílem. Prostě tam přestali chodit, právem předpokládajíce, že svojí pasivní resistencí přivodí naprostou nedělnost této sněmovny. O nějaké spolupráci totiž mezi sociálními demokraty a stranami radikálně nacionalistickými, které tam potom ještě zbyly, ovšem nemůže být řeči. Mimo to rakouská sociální demokracie nejen u nás, ale také v Rakousku v dobách své velké moci důsledně hlásala systém jednokomorový, a tato druhá komora rakouská nebyla především jejím přičiněním vybavena téměř docela žádnou pravomocí, takže po vysunutí rady národní by byla velmi málo působivou zbraní, i kdyby se podařilo příkré nesrovnalosti mezi jejími zbylými příslušníky nějak překlenout.

A tak tedy vládne pan Dolfuss bez parlamentu. Nouzových nařízení bylo už vydáno dohromady přes šedesát — z toho čtyřicet za posledních pět týdnů.

Kancléř Dolfuss si je dobře vědom, že dočasným odsunutím voleb hitlerovské nebezpečí zadržel jen prozatím. Je mu též určitě jasné, že disciplinované mlčení sociálních demokratů naprosto neznačí, že toto hnutí jest už v Rakousku nadobro umlčeno. Bude tedy zajisté zajímavé povšimnouti si,

jaké reformy křesťanští sociálové zamýšlejí,

aby si svou nynější hegemonii v rakouské politice udrželi. Nejde o nic menšího než o důkladnou změnu ústavy v několika základních bodech. V zásadě jde

1. o značné rozšíření pravomoci presidenta republiky a říšské vlády,

2. o reformu volebního řádu (Einführung der Ständewahlkörper und einer dreijährigen Sesshaftigkeit),

3. o změnu druhé sněmovny v stavovskou radu (Aufbau des Ständerates) s rozsáhlou kompetencí v zákonodárství hospodářském,

4. o příslušné změny, jimiž by této druhé sněmovně byla zaručena dostatečná pravomoc v poměru k národní radě.

Zemský hejtman dr. Buresch za své nedávné návštěvy v Budapešti se dokonce vyjádřil (arci patrně příliš optimisticky), že uskutečnění těchto reforem jest již jen otázkou několika týdnů. Věcnější bylo prohlášení Dolfusovo v Inšpruku, jež končilo vyzná-

ním „Wir bekennen uns zur berufständischen Auffassung“, k němuž však došlo teprve po dlouhých odstavcích, v nichž pojmu „sogenannte Demokratie“ případně „Krankheit des Parlamentarismus“ bylo užito skoro v každé větě. Nejotevřeněji promluvil o plánech křesťanských sociálů na jedné vídeňské schůzi před několika dny ministr Vaugoin. Jeho slova stojí za to, aby byla citována v originále:

„Das Endziel, das der Regierung vorschwebt, ist eine grosszügige Verfassungsreform. Das Ziel muss sein: weniger legislative Rechte dem Parlament. Dieser Zug geht durch die ganze Welt.

Die Autorität muss wieder hergestellt werden. Im Jahre 1919 hat man in der Verfassung festgelegt, dass alle Macht vom Volke ausgehe — aber von unserem Herrgott ist mit keinem Wort die Rede. An der Autoritätslosigkeit geht unser braves Volk zugrunde und daher muss hier zu allererst Wandel geschaffen werden. Der Nationalrat wird nicht eher seine Tätigkeit aufnehmen können, bevor die angestrebten Reformen nach allen Seiten hin vorbereitet und parteimässig gesichert sind.“

Námluva hitlerovců s e n e d a ř í .

Ta chystaná reforma by zasadila rakouské demokracii ránu těžko vylečitelnou. Z poslední citované věty Vaugoinovy jest však zřejmé, že Dolfusova strana sama uznává, že by změny tak zásadní mohla bezpečně provést v dnešním Rakousku přece jen na základně parlamentní. To ovšem znamená, že se křesťanští sociálové, přes všechna svá opačná prohlášení, aspoň dočasně smíření se stranou rakouských hitlerovců dosud neuzavírají. Vnější a prvotním cílem tohoto spojení by bylo vyhlazení rakouského marxismu, což by ostatně v politice křesťanských sociálů nebyl plán nijak nový. (Je známo, že už dr. Seipel v r. 1930 o eventuálním spojení s říšským hitlerovským hnutím mluvil — ovšem tehdejší velikost hitlerismu, jakož i stanovisko Seipelovy strany k „anšlusu“ byly od dnešního stavu značně odlišné.)

V ústředním listě křesťanských sociálů, ve vídeňské „Reichspost“, lze dosud denně číst narážky, jež hitlerovcům možnost spojení naznačují. „Jen na národních socialistech záleží, aby se s nimi postavili na protimarxistickou frontu.“ Jindy: „Je to neuvěřitelné: národní socialisté tím, že potírají tuto vládu, bojují ve společném řísku s marxisty a Židy.“ Už i heslo pro tuto novou frontu bylo vydáno: „Der Feind steht links!“ Jenže křesťanští sociálové své spojení hitlerovcům nenabízejí zadarmo: „Der Nationalsozialismus in Oesterreich,“ neopomenou nikdy připsat, „müsste sich aber zu seinen österreichischen Aufgaben bekennen!“ Což značí: Pokud jde o anšlus, s vámi přes všechno přátelství spolupracovat nebudeme! A to je ovšem kámen úrazu, neboť rakouští hitlerovci k svému sebevědomému odmítání mají už příliš dobré důvody. Dobře si totiž uvědomují, že jim se začíná dařit, co se za celých patnáct roků straně Seipelově a Dolfusově nepodařilo: průlom do dělnických a odborářských bašt sociálně demokratických.

Ve všech těchto institucích byla dosud po celou dobu trvání rakouské republiky až na řídké výjimky sociálně demokratická kandidátka samojediná. Posice rakouských komunistů, křesťanských sociálů i ostatních stran mezi rakouským průmyslovým dělnictvem a mezi chudší částí středních vrstev zůstávaly dosud daleko za sociálními demokraciemi. Zato však skoro ve všech dělnických institucích, kde byly

v posledním roce volby, objevila se vedle sociálně demokratické kandidátky kandidátka hitlerovská, jež sice dosud nikde vážnějšího vítězství nedocílila, ale přes to měla úspěchy, jež nesmějí býti přehlíženy.

Další důvod jejich vlažného zájmu o nabídky křesťanských sociálů jest, že nejen příslušníci sociálních demokratů, ale i většina rakouských hitlerovců pochází z proletářských vrstev a tak by — jak hitlerovci správně tuší — Dolfusova chystaná reforma zasáhla i je.

Mimo to je docela ilusorní, že by se hitlerovská strana rakouská nyní vzdala, byť i jen na čas, svého velkoněmeckého programu, jehož splnění jest její životní otázkou. Pro stranu křesťanských sociálů jest ovšem docela stejně životní otázkou, aby anšlus proveden n e b y l , a tak tedy, možno-li vůbec ještě o nějakém stínu výhodného postavení rakouské sociální demokracie — to jest posledního skutečného obránce rakouské demokracie — mluvit, tu tedy právě jen o tom, že oba její nepřátelé nejsou dosud o nic méně nesmiřitelní k ní — než sami mezi sebou.

O příčinách sociálně demokratické defensivy.

Přesto jest naděje, že sociální demokraté rakouští v dohledné době získají ztracené posice, jen nepatrná. Jaké jsou důvody jejich neúspěchu?

Werner Sombart jednou prohlásil: „Das neue Oesterreich — wirtschaftlich gesehen — ist ein Unsinn...“. Tato země podobá se velkostatku, jemuž nechali jeho velkorysé sýpky, stáje a všechna ostatní zařízení vpravdě velkostatkářská, jehož pole a odběr však byly omezeny na míru, jež přísluší průměrnému chalupnictví. Zajímavý doklad: spolkové dráhy rakouské zaměstnávají 64.000 lidí — pensistů mají 73.000. A takových a ovšem ještě nepříjemnějších dědictví a paradoxů po staré monarchii je tu ještě řada.

Rakouská sociální demokracie nepřehlédla odstrašující příklad německé soudružské strany a odešla do opozice — „dokud byl ještě čas“, jak se domnívala. Její vůdcové, kteří ještě na lineckém sjezdu před pěti lety docela nezakrytě prohlásili, že po získání 51 procent hlasů (tehdy už jich měli kolem 40 proc.) začnou se socialistickou částí svého programu, mylně se tehdy domnívali, že jeho demokratickou část většiny rakouského lidu vstúpili už nesmazatelně. V opozici dali se příliš záhy zatlačit svým příliš dlouhým vyčkáváním v ní do posice strany, která byla sice nevyčerpatelná ve vymýšlení překážek a nepříjemností namířených proti stranám vládním, jež se však už nedostala nad tuto činnost, která by snad slušela malé radikální straně, ale na praprostě se nehodila pro partaj, sdružující skoro polovinu veškerého voličstva. Podceňovali účast heimwehrů ve vládě, přehlíželi ještě déle než sociální demokraté němečtí vzrůst hnutí Hitlerova, nedbali, že význam odborových organizací zároveň se stoupající nezaměstnaností stále se oslabuje — až konečně jejich věční rivalové, křesťanští sociálové, začli reformovat bez nich. Zprvu opatrně: nejdříve přišly na řadu vnitřní reformy ve vojsku a policii, potom vyučování náboženství na školách, jakož i některé jiné školské reformy ve smyslu křesťansko-sociálním — a když cesta k diktatuře stále se upevňovala, přišly konečně i reformy politické se známými nouzovými zákony, jichž korunou byly ost-

naté dráty a strojní pušky na 1. máje na vídeňských ulicích.

Bez sociálních demokratů všechny snahy rakouské politiky směřují proti demokracii. Hitlerovci volají po parlamentu — ale jen proto, aby na této — pro ně zatím v Rakousku jediné — půdě utkali se v otevřeném boji se svými odpůrci. Lze mít obavu, že budou k parlamentu všemi prostředky se bránícími křesťanskými sociály připuštěni teprve, až už jejich „nepřítel zleva“ bude spojenými silami hitlerovců i křesťanských sociálů tak uštván, že parlament, který z tohoto boje vyjde, již nebude leč rámcem pro diktaturu novou, od nynější německé málo se odlišující.

Rakousko je ovšem daleko více než Německo odkázáno jak z důvodů hospodářských tak z politických na ohledy k zahraničí. Prozatím však také mezi zahraničními vlivy, které tam politicky účinně zasahují, vlivy protidemokratické mají rozhodnou převahu.

Sociální demokraté dobře vědí, že další prodlužování vyčkávacího stanoviska, do něhož se neprozřetelně hluboko dostali, mohlo by znamenat zhoršení a prodloužení jejich bezbranné defensivy na dobu velmi dlouhou. Marně však hledají nit, jež by jim byla pevnou zámkou či prostředkem, aby se účinně znovu vmísili mezi ty, kdož tam dnes v politice udávají tón a aby se tak z ústraní dostali ven. Stručně řečeno: kdežto němečtí sociální demokraté se až příliš podrobili praktickým politickým potřebám a tím přestali býti dosti silnými obhájci myšlenky demokratické a socialistické, sociální demokracie rakouská zas pro přílišnou — až dogmatickou — péči o čistotu svého ideologického poslání dala si vytrhnout z rukou otěže státu, v němž je měla uskutečňovat.

Dojde k republikánskému souručenství?

Dra Otto Bauera vystřídal ve vedení rakouské soc. dem. dr. Danneberg. Přísný stranický dogmatik byl vystřídán mužem, jenž do nedávna byl vytrvale obviňován z přílišné náchylnosti ke kompromisům. Tato skutečnost jest jasným důkazem, že i ve vídeňském sociálně demokratickém vedení převládl názor právě vyslovený.

Proč se rakouští soc. demokraté, přesto, že je jim jistě známo, že jejich počet se v příštích měsících hitlerovskou propagandou pravděpodobně zmenší, nerozhodli k rychlému, třebaš násilnému rozhodnému boji? V tomto zápase by se musili utkati především se stranou Dolfussovou, a je předem víc než jisto, že z bojovného oslabení obou stran (především z toho, že „autoritativní režim“ Dolfussův by byl oslaben s této strany) by těžili hlavně rakouští hitlerovci. Toto hnutí však je pro rakouskou demokracii a republiku ovšem daleko větším nebezpečím, než všechny chystané ústavní reformy křesťanských sociálů, které konec konců jsou docela stejně jako proti sociálním demokratům namířeny proti rozmachu hnutí hitlerovského.

Ale ruku, kterou k protihitlerovskému boji velmi zjevně Dolfussovi podávali sociální demokraté, tento prozatím rozhodně odmítl. Přesto je jasné, že v boji proti anšlusu jeho strana stojí s rakouskou sociální demokracií na téže straně barikády. Rakouské hnutí Hitlerovo pohltilo už skoro celou stranu velkoněmeckou a velkou část Starhembergovy strany — a kře-

stanší sociálové zajisté nejsou tak neprozíraví, aby nevěděli, že pro ně samotné bude daleko výhodnější, aby se rakouská politika rozdělila na stranu pro anšlus a stranu proti němu, než na hnutí pro marxismus a hnutí protimarxistické. Neboť v zápase proti anšlusu mohli by mít v sociální demokracii spojence daleko méně záluďného a vlastní kůži nebezpečného než v boji proti marxismu v hnutí hitlerovském, se kterým by konec konců závodění v nacionalismu přecej jen proráli — a otázka „Gleichsaltung“ říše rakouské i strany křesťansko-sociální by na konec patrně splynula, i když by asi byla teprve druhou etapou po vyřízení rakouských demokratů a socialistů, při němž by Dolfussovi lidé snad ještě samostatně pomáhali.

K těmto úvahám vůdcové strany křesťansko-sociální určitě dospějí, jakmile postavení diktátora Dolfusse přestane být i zdánlivě tak bezpečným, jako jest dosud. Za jeho vládou v nynější době stojí přece jen ještě asi třetina rakouského voličstva. Těch přívrženců však ubývá a hitlerismus v Rakousku roste. Zakazování uniforem, násilné odhitlerisování úřednictva a vše ostatní, co s tím souvisí, tvoří základnu, jež nápadně upomíná na poslední tažení demokratů německých a jež jest základnou po změněných poměrech v říši německé sice pochopitelnou, ale přece jen příliš vratkou a dočasnou.

Nepřeklenou-li rakouští sociální demokraté a křesťanší sociálové propast mezi sebou, dokud ještě toto republikánské souručenství rakouské by něco znamenalo, mohou se dožít nepříjemného překvapení, že na tuto frontu budou proti své vůli zatlačeni za čas — ale potom už to na ní prohrají.

Rakouští sociální demokraté tuto skutečnost už pochopili. Zbývá jen, aby strana Dolfussova přestala koketovat s udržením diktatury vlastní čili se spojeuctvím hitlerovským, jež by pro ni i pro rakouskou republiku bylo patrně dříve či později spojeuctvím smrtelným.

Radikální politická levice vytýká i onomu pozdnímu přeorientování rakouské sociální demokracie, že jest začátkem ústupu, který prý skončí podobným nehlučným a velmi málo povzbuzujícím přimáčknutím ke zdi, jako skončil ústup sociální demokracie německé. I to je možné, poněvadž křesťanší sociálové, třebaže v boji proti anšlusu budou bojovati o své vlastní bytí, při obhajobě demokracie sotva budou na konec spojenci nadšenými a obětavými. Ale vypořezání otevřeného boje, který radikální levice rakouské sociální demokracii radí, není za dnešních okolností nic jiného než rada k sebevraždě, jež by ještě ke všemu byla spáchána za nemalých obětí a v boji nejen proti nacionalistickému kádru rakouskému, ale i proti vojsku, policii a ostatním mocenským prostředkům, jež jsou nyní vesměs v rukou protisocialistických.

Nelze upříti, že by to snad byla efektní sebevražda, ale rakouští sociální demokraté mají vůči demokracii i republice, kterou vytvořili, morální závazky příliš hluboké, aby jimi směli hazardovat. A co je nad to: poslední události v politice mezinárodní a především střeoevropské jasně přikazují, nevzdávat se demokratických posic, dokud ještě je možno je s jiskrou naděje udržet.

literatura a umění

Karel Čapek:

Poslední dnové lidstva

Válečná kniha Karla Krause, tato dramatická kronika tak zvané Velké Doby 1914—1918, stává se dnes aktualitou: jednak proto, že se chystá její české vydání, jednak a daleko víc proto, že čtenář, který se k ní vrací, se neubrání trýznivému dojmu, že Krausova tragická sbírka průvodných a psychologických úkazů války se po těch uplynulých patnácti letech z n o v u stává osudně aktuální. Po válce jsme mohli věřit, že je to strašná obžaloba toho, co bylo; dnes začínáme rozpoznávat, že je to obžaloba něčeho, co trvá. Poslední dnové lidstva nejsou věci minulé.

Jednou přijde doba, jež bude považovat Krausovo zdrcující defilé válečných zločinů, spáchaných myšlením, řečí i skutky, za groteskní skreslení, za satiru vědomě přeastřenou; ale do té doby natropí lidstvo, jak se zdá, ještě spoustu zločinů stejných, snad větších a hromadnějších.

Řekl jsem zločiny. Karl Kraus pohání před soud rozumu a svědomí sta figurek, lajtnanty a feldmarsály, císaře i auditory, keřasy a novináře, filantropické dámy, kameloty, císařské rady, pastory i byrokraty, doktory i drožkáře, flákače, líferanty, básníky i nevěstky, muže na ulici i řemeslné, katy, průřez Vídní, průřez celou válečnou člověčinou; jeho žalobní spis viní toto válečné lidstvo z brutality, lži, marodérství, bestiality, nestoudného sobectví, tisícerych hříchů proti Bohu i člověku; ale to všecko jsou Karlu Krausovi jednom odstíny jednoho nesmírného zločinu duchovního, jemuž propadlo to odporné lidské hemžení. Tím velikým, kolektivním zločinem je lidská pitomost. Všichni ti obžalovaní, ať jejich causa je vražda, prolhanost, mamon, kariéra, krvelačnost nebo ochotná komplicita, mají jeden společný šklebný rys: idiotství, duchovní méněcennost, zmechanisování mozku zblblého foršriftu, frázemi, hesly, ziskem, velkými slovy nebo malými chtivostmi. Karl Kraus není moralista; je kritik. Tam, kde by moralista už začal omlouvat nebo promíjet, kritik se ještě otrásá odporem. Ztrojený starý Biach, zpitomělý čtenář novin, optimista stůj co stůj jsou mu stejně bezmezně vinní jako honvéd kuchající srbské ženy nebo jateční generál. Vina proti duchu je neomluvitelná, neboť je metafysická.

Stejně těžká je vina takového krvavého Pflanzra-Baltna jako vina občanka tlachajícího: Krieg ist Krieg. Je vinen vynálezce otravných plynů, ale je vinen válkou a jejími hrůzami i lhoucí, nadšeně povykující novinář nebo literát v zázemí. Slova, myšlenky, ideje jsou motivem nebo sankcí skutků; a kritik sestupuje za nimi a vytahuje na světlo boží ta běžná slovíčka, ty duté fráze, ten surově technický žargon války, ty lži a polopravdy, ta klišé z novin, jež lidem nahrazují myšlenky, ta zobecněná hesla, jež nahrazují svědomí, a ukazuje: Nejen masakry na frontě, ale t o t o je válka, tato korupce ducha, tato bezmyslnost a nepravdivost, tato dobrovolná slabomyšlnost, jež je horší a surovější nežli nenávisť. Moderní válka, ne už válka vojáků, ale válka národů, je pod-

míněna hromadným duchovním nevolnictvím, je podmíněna spluvinou všech nebo skoro všech. Ale nade vše strašlivá je kritikovi vina těch, kdo se učinili nástroji této duchovní temnoty. Antikrist, který triumfuje na padlých se nejmenuje Vilém ani Bedřich, jmenuje se Moric Benedikt. Jmenuje se Tisk. Jmenuje se Logos. Ale je to logos zneužitý, služebný a ohlupující.

Karl Kraus není zásadní pacifista, není z programu humanitář, není kazatelem žádné víry; stačí mu být kritikem. Nepotírá hesel ve jménu nějakého jiného a třeba lepšího hesla; bojuje proti nepravdě, proti nemyšlení a neupřímnosti, proti prázdnotě. Nic nehlásá, jen vyšetřuje a soudí, v tom je jeho krajní spravedlnost, ale také jeho neúchylná kladnost. Neměří věci svým přesvědčením, nýbrž jejich vnitřní pravdivostí; nezavrhuje lidské tlachy a fráze proto, že jsou řečí jiného tábora, nýbrž proto, že to jsou právě pusté tlachy a přejaté fráze. V této rozumově poněkud zanedbané době dává Karl Kraus příklad čisté kritiky, jako projevu svrchované svobody ducha, jenž neslouží ničemu než hledání pravdy. Tento příklad není omezen místem ani dobou ani oblastí svého použití; i ten relativní mír, ve kterém dosud žijeme, má své tábory a fronty, své prapory a své zázemí, má své generály i staré Biachy, flákače a parasites, kriegsberichterštáby a intelektuální pomahače, fražery a šarfmachry, hejsky a feldkuráty; pro samá velká slova a smysl udoby se ochotně zavírají oči před její nesmyslností. Říká si, že lidé chtějí v něco věřit; ano, ale jsou ochotni věřit i ve válku. „Poslední dnové lidstva“ jsou zdrcující kniha o lidech, kteří věřili, protože nechtěli vidět. Tehdy jsme my Češi viděli víc a přes to nebo právě pro to jsme počali věřit. Nebudeme Krausovu tragickou merendu války číst jenom jako zběsilou inkriminaci, nýbrž jako přísnou výzvu: mobilisovat lidského ducha včas, mobilisovat jej stále proti lži, proti ujařmení frázemi, proti abdikaci kritického a svobodného rozumu.

Jan Chaloupka:

Dvojitá tvář života

Říká se o fotografii, že má být dokumentem života, zrcadlit život v sobě. Mezinárodní pražský fotosalon měl být zajímavou přehlídkou takových dokumentů z celého světa. Přihlásilo se k ní 29 národů. Na expozicích těchto 29 blízkých i exotických krajů přirozeně jsme se pídili po tom, jak každý charakterisuje své prostředí, své poměry, sebe především. Dopídili jsme se toho, že (začneme u sousedů): v současném Německu lze příteli idyly stále sestavovati náladová zátiší, fotografovati obličej dívky ze spodu, aniž by tím zošklivěla; kláští jablka na stůl a dívati se na usychající stromy, že tam může být zcela estetickou záležitostí. „Zrcadlem života“ v Rakousku je dnes pár aktů, vášnivě se doporučujících pozornosti P. T. výstavního publika. K reportáži o Anglii pronikneme portréty aristokratů. Divně to vypadá nad Francií a Belgií: krajiny s hrůzně zachmuřeným nebem, bouřka přijde každou chvíli. Tam se jistě fotoamatéři s risikem. Ve Španělsku, vám, měsíc dovede udělat tak efektní náladu a ty dušičky, tak ponuré, a hle, nosičky vody! Jaká romantika v podání! „Ne, to nevěřím,“ praví silná dáma k svému průvodci, „tohleto že nenamalovali.“ V Americe dá se sestaviti krásná obrazová kompozice pouhou hříčkou sirek. Jak by se tím mohli zabaviti nezaměstnaní Američané! A teď, pozor, v Číně vhodno zvoliti za fotoobjekty: pány mnichy s interesantností přemnoha vrásek. Panečku, hledej u nás

takovéhle mnichy, pomyslí si divák informovaný tím o současné Číně. O Japonsku lze si na fotosalonu učiniti názor pouze z portretů Japonců.

Ale snad tu budou přece rozdílnosti na světě. Vskutku: krajinky a typy. A není-li snad u všech národů dost všestrannosti v invencích a dost pravdivého poměru ke všem objektům, vždyť si to zas jinak nahradí. Prosím: 6 obrazů cibulových skupin, zaručeně pravdivý fotogenický názor na ně, cibulíčky jako živé, dokonce snad 6 národností, mezinárodní společnost! Maďaři nám poslali na fotosalon opravdu životné obrázky, pěkné práce. Za nimi jsou hned čeští autoři na řadě. Ale celkový dojem máme z cizích exposic ten, jako by jejich autoři nám chtěli říci: nic nového v Číně, nic nového v Německu. — Foto = dokument. Také život v Československu dal by se naznačiti několika dokumenty: pár aktů, hezké ženské tváře, opravdu, a jaké tu máme chrty!

Nyní pohlédneme tváří v tvář druhému světu, jak jej zobrazuje téměř současně pořádaná výstava sociální fotografie. Zde pár titulů obrazů — jak se divně liší od titulů fotosalonu: kolonie v Paříži, telefonní centrála, „čistota především“, asfaltěři, v akordu, protifašistická demonstrace ve Francii, krajkářky, akrobaté, sborová recitace, bývalý bojovník (lebka), na posledním stupni (schodiště i života). Tituly se zde výmluvně kryjí s vlastní ideologií obrazů. Na této výstavě není cizina tak zastoupena. Je tu Francie a sovětský svaz. Oba národy nám však ukazují život pracujících lidí především, souvislosti s nimi, životná prostředí a smysl věcí. Ne že by se obrazy z této výstavy vyhýbaly radostným situacím, to zdání by klamalo. Ale chtějí realitu především. Nechtějme na objektivu, aby maloval, aby bájl. Nechtějme to na fotoamatérech, přenechme to jiným. Amatéři, kteří výstavu pořádají, už to jiným přenechali. Čteme v jejich katalogu:

nemůžeme ve své práci jít s těmi, kdož se zavřenýma očima chodí světem a ať již vědomě či nevědomě vidí proto jen jednu jeho tvář, s těmi, kteří ať již vědomě nebo nevědomě zamlčují tu druhou tvář světa a využívajíce pohodlně staré tradice, zúžují si svět námětů svých prací ve fotografii na uzoučkový výsek — kteří izolování ve skleněných báních svých ohraničených zájmů a malicherných odbornických technicko-uměleckých požadavků nevidí bouřících vln a přívalů života kolem sebe. Chceme viděti skutečně o oko objektivu více a dáti mu nejen pozorný zrak, nýbrž i jasnou mluvu.

Ač technikou vystavených obrazů se výstava sociální fotografie zdaleka nevyrovná salonu v tom ohledu bezvadném, a ač místy nadřaduje obsah formě obrazu, ideově zřejmě stojí výše, má obzor mnohem širší, svět nezužovaný, nezjednodušený na řadu objektových formulí, pozornost má bystrou ke všemu, ke kontrastům života, k jeho spojitostem s věcmi, k souvislostem situací i prostředí s člověkem. Není tu romantické pitoresknosti, není tu lesklých efektů, není tu nálad v šerosvitech ani podezřelých mračen nad krajinami ani portretů záhadných tváří, na výstavě sociální fotografie. Ale stojíme o tento romantismus na výstavě fotografií? Stojíme o prosté skutečnosti, vkusně zobrazené, dobře zpracované. A pak se nám musí líbiti na výstavě sociální fotografie: snímek stenotypistky, jež ustala v práci u stroje, aby se zadívala do šedivého činzovního bloku (název: Vyhlídka). Je tu několik sklepních interiérů, dokumentujících tuto „také“ bytovou kulturu („Zdravé bydlení“ — „Přepych k pronajmutí“). Nebo obraz dělníků pracujících vysoko v krkolomných situacích (titul: „Užiteční akrobaté“). Žebrák-invalida s požadím monděnního podniku („Výmluvná silueta“. Lidé vybirající cosi k snědku z hromady odpadků („Vitaminy“).

Pražský mezinárodní fotosalon byl světem klidné idyly, světem stylisovaných zátiší a plastických aktů, tichých krajinek a komposic s hříčkami světelných reflexů. Výstava sociální fotografie ukazuje pak tu druhou tvář světa a života kolem nás, tvář ne snad tak efektní pro obraz, ale stejně fotogenickou, jeho pravou, byť někdy šedivou realitu, často však též radostnou. A že vše ukazuje nevtíravě, bez pomoci stylivosti, neskresleně, tím působí výrazně a sugestivně. Je to svět dobře chápaný a pochopený lidmi, již jej zachycují do svých obrazových reportáží.

věda a práce

G e l :

Patenty

III.

„Patent je výlučné právo, kterým stát zajišťuje vynálezci nebo jeho právnímu nástupci, aby po jistou dobu svůj vynález využítkoval a podle něho vyráběl.“

Už v této definici, jež je jednou z přechytných, dominuje rozdíl mezi dobou technického starověku a dneškem. Neboť patent je už jménem protiklad rodového či cechového tajemství. Na prosbu sklenářského cechu dal stíti čínský císař vynálezce kujného či pružného skla. „Kde je uschováno tvé tajemství?“, zeptal se před tímto zakončením hovoru Syn nebes klečícího poddaného. „Jedině zde v této hlavě“, odpověděl vynálezce. „Zůstane tam“, řekl Vznesený, a stalo se. Princezna exotického národa byla popravena, protože prozradila milovanému vojákovi z armády dobyvatel záračný prostředek, chránící proti žluté zimnici: chinin. (A vydala tak, jak se tvrdí, Evropanům druhou polovinu světa: Jižní Ameriku, Afriku a kus Asie.)

Vynález byl v technickém starověku a středověku opakem patentu: byl mysteriem, tajemstvím, kdežto patent, jak vysvítá ze slovesa patere, býti zjevný, je věc „obecně na vědomí daná“. Obecně na vědomost se dává, že . . . toť původní formule patentu, jak důstojnického, tak patentů vrchnostenských, jimž se dnes říká nařízení.

Dnes tedy by vynálezce kujného, pružného skla na otázku, kde že je patent, řekl: v patentním úřadě v Praze, veličenstvo, tuhle mám potvrzenku a pro Čínu mám ještě půl roku priorit. Kdyby Vám napadlo mě dát zabít, tak ten patent za mně povede můj syn, zrovna včera se narodil, jak mi dnes telegrafovali. Advokát exotické princezny, obžalované z prozrazení chininu jakožto domácího vynálezce, by povstal a řekl: Slavný pane soude, o žádné porušení patentních práv nemůže jíti, neboť podle světově unifikovaného patentního zákona z roku 1897 nelze chránit patentem vynález léčiva či desinfekčního prostředku. Načež by princezna byla se slávou osvobozena od obžaloby z rušení patentu a obratem ruky zastřelena podle stanného práva pro nadřování nepříteli.

Toto jsou dva kardinální rozdíly: moderní patentní právo — až na výjimky, diktované brannými zájmy států — nezná tajemství. Za druhé: léky a podobné pro celé lidstvo nezbytné záležitosti nemohou býti patentovány, to znamená: jejich vynález nemůže býti vydán libovůli jednotlivce. Naopak zase stává se patentovatelný vynález duševním majetkem vynálezcovým, je součástí dědictví, a této skutečnosti platila narážka, že majitelem patentu na sklo kujné může býti vynálezce ještě kojenný.

Z výhrady o léčích vidíme, že patentovat se nedá všechno. Čím více se o patenty zajímáme, tím více vidíme, že patentní právo si velmi pečlivě vybírá, co bude chránit, a že chrání také lid nevynálezavý před vynálezavostí příživníků. Kdo by měl dost právnického vzdělání a času, mohl by napsat fantastickou historii, kolik zákonů by bylo porušeno už v míru za jediný den v kasárnách světa, kdyby

na 24 hodin zmizel ze zákoníků světa paragraf o branné povinnosti: z nepovolení vycházky: zločin obmezování osobní svobody. Z výstrahy: pořádně pozdravte, nebo vás zavřu: zločin vydírání. Z rozkazu, rozchod! přečin proti spolčovacím právu. Z denního rozkazu: noviny X. Y. není dovoleno nosit do kasáren: přečin útisku.

Analogie s patentním právem: patent zaručuje výrobu, atd. na 15 let. Nesmí to být lék. Dobrá. Nesmí to být už přihlášené. Dobrá. Nesmí to být protizákonné. Dobrá. Hurá do patentního úřadu, ohlásit umělé „okysličování za vývoje tepla a světla“ (oheň), ohlásit pismo, ohlásit — ono by to už stačilo brát 15 let z celého světa poplatky za čtení a psaní a za topení. Kdo by měl dost vědomostí a času mohl by popsat zmatek, jenž by nastal, kdyby mezi touto vynalézavostí a patentním zákonem nestála malinká včítka: Patentovati lze toliko vynálezy nové.

Patentní úřad, jenž by dnes zachránil vynálezci kujného skla život, se skládá z několika částí: jádrem je archiv a souhrn odborů, jež odpovídají oněm 89 třídám, do kterých organisace rozdělila chaotickou jinak agendu.

Třídy jsou asi takovéto: První je „Příprava rud, nerostů a paliv“. Hned za ní přijde pekařství, knihařství na příklad má číslo 11. Tiskařství je patnáctka, železnice jsou zařazeny pod číslo 19; z dětského koutku moderní techniky straší groteskním sestavením třída 77.: Sport, hry, obveselení lidu, vzduchoplavba. (Na vzduchoplavbu má patentnictví vůbec smůlu: patentování prvního aeroplánu bylo odmítáno s odůvodněním: Patenty na vynálezy, odporující přírodním zákonům, se neudílají. Předmět těžší než vzduch se podle přírodních zákonů nemůže udržet ve vzduchu.)

Osmdesátdevět velkých foliantů trůní důstojně v archivu Patentního úřadu v Praze, stejně jako v jiných hlavních městech. Je obecně známo, že věc skoro kdekoliv na světě k patentu přihlášená, požívá ve všech ostatních smluvních státech právo prioritní po určitém, zákonem stanovenou lhůtu. Postup před udělením patentu je v hlavních rysech dvojnásobný. Společný je v tom, že se zjišťuje, jde-li o věc patentovatelnou zásadně (jak už řečeno, žádný lék, jen jeho výroba, žádná potravina atd., nic protizákonného), je-li to něco nového, není-li to už chráněno nebo ohlášeno. Pak se metody rozcházejí. U nás se požaduje po patentu také to, aby byl proveditelný. V Anglii se o to patentní úřad nestará. V Anglii proto existuje spousta patentovaných nákrešů, znázorňujících stroj, jehož jméno vzbudí i na tváři melancholika záblesk úsměvu: perpetuum mobile si lze v Anglii patentovat, nakreslí-li je kdo novým způsobem. V Americe někdo vymyslel prostředek proti srážce vlaků: Vlaky, jedoucí určitým směrem, mají lokomotivu, vybavenou dvěma kolejnicemi, jež ční jako tykadla kupředu, níže nad kolejemi. Tyto koleje lokomotivy vedou obloukem nad vlak a přecházejí v kolejnice, položené na střeše vagonů. Poslední vagon má kolejnice, svažující se zase dolů. Z čehož plyne: Srazí-li se takto vybavený vlak s vlakem jiným, vyjede jeden na střechu druhého a sjede po druhé straně zase dolů. — Vynálezce přihlásil tuto vymoženost k patentu, ukázalo se, že patentovány jsou sice už lokomotivy s matracemi, z gumy a harmonikové vozy, ale ne vlaky, které jsou proti srážce tak lhostejné, že si mohou vlézt na záda. I udělen patent.

U nás jsou lidé méně tolerantní. V severních Čechách se jednou vyskytl vynálezce, jenž chtěl opatřit automobily jakýmsi kůly, jež by při nebezpečí srážky vyletěly z vozu a zabodly se do země. „Auto by na šup stálo“, prohlásil hrdý vynálezce náhodnému známému, kterého potkal na plošině tramvaje. „Už jsem poslal žádost na patentní úřad.“ „A co se stane s těmi, co ve voze sedí?“ otázal se nedůvěřivý partner. „Co by se jim mohlo stát, můj patent je dobrý“, odpověděl vynálezce. Vtom řidič tramvaje prudce zabrzdl a vynálezce vyletěl setrvačností a obloukem na dlažbu. Když si utřel nos, prohlásil zkroutěně: „Já ten patent přece jenom odvolám.“ Toto jest typ vynálezce dobromyslného, neboť si dá říci a vyvodí důsledky, předsvědčí-li ho skutečnost, že patent má háček. Předem budí

řečeno, že tento druh vynálezců je početně slabý. Rozhovor s několika znalci a odborníky vzbudí v každém normálním člověku ctnosti pokání a dobrého předsevzetí: nikdy nic nevyvalázat.

„Vynálezy jsou trojí: tak zvané pionýrské, těch je málo i jednou za sto let. Pionýrský vynález je bezdrátová telegrafie, Dieslův motor. Potom jsou patenty drobné: těch jsou desítky tisíců. Desítky tisíců? Ano. Roku 1931 bylo přihlášeno patentů podle zemi:

USA:	79.900,
Anglie:	36.000,
Japonsko:	15.000,
Německo:	72.600,
Francie	23.600,
ČSR:	9.500.

Patenty jsou chráněny jen patnáct let. Jak velká fluktuace musí býti, když k 31. prosinci 1932 je v ČSR 16.994 platných patentů. Věcný seznam patentů obsahuje 38.000 čísel.

Drobné patenty znamenávají obyčejně jen technické zlepšení určitého stroje — může to být objev, že na tom či onom místě uspoří ohnutý kus železa tolik a tolik energie proti stroji, jenž má tuto součástku rovnou. Jsou to patenty pro kuchyni nebo domácnost (vynalézají je obyčejně ženy).

Jsou tedy pionýrské vynálezy (které skoro nejsou), pak drobné a pak — pak je všechno ostatní, co přinese tak zvaný „divoký vynálezce“. Divoký vynálezce je člověk, jenž nedokáže vynález drobný a věří, že je plný vynálezů pionýrských.

„To jděte, prosím, do druhého patra, číslo dveří to a to, vpravo sedí pán, ten vám poví, co a jak“, praví úředník Patentového úřadu, jenž z otázky zaslechl jen slovo „... mobile“, a mizí s rychlostí zcela neúřední.

Nahoře se pak nedorozumění vysvětluje: „Víte, on myslil, že jste mobilista“, — Mobilista? Tedy zkrátka: mobilista je vynálezce perpetua mobile, a to je kategorie lidí zdejším málo oblíbených. V čísle tom a tom tedy sedí úředník, jenž je potrefen posláním, zacházet vlídně s vynálezci nejdělejšími z divokých, s vynálezci perpetua mobile. Existuje sice úřední tiskopis, jenž mírnými slovy upozorňuje na nesmyslnost podobných vynálezů a na plýtvání energie. Ale úředník přece jen raději vysvětlí, lidský hlas je mírnější než psané slovo. Zde, ve světnici, kam jsou poslání mobilisté, troskotají sny lidských životů, práce desíletí, jak říká úředník, jenž viděl už sta takových katastrof. V uzličích sem nosí shrbení dědečkové strojíky, na kterých pracovali deset, patnáct, dvacet, ba i třicet let. „Včera to ještě šlo“, je jedna z omluv, když stroj nejde, protože nemůže jít, protože zákon o zachování energie je stejně neúprosný jako zákon o smrti individua. A vynálezce věří, že to včera „ještě šlo“, ačkoliv to ovšem nešlo. To už je Mayin milosrdný závoj nad očima hasnoucího člověka.

Jak vypadá takové perpetuum mobile? Tak tedy příklad: Válec vody, v něm balonek, jako se jím hraje ping pong. Ten balonek chce být na povrchu. Stiskne-li se pístem na dno, stoupne zase vzhůru a zvedne píst. Mobilista to namaluje, udělá to tak, že balonek, jakmile stoupne na hladinu, přepadne přes okraj válce, skutálí se potrubím dolů a dostane se pode dno válce. „A co dál?“ se ptám. — „No, pak jde zase do vody“, vysvětluje mobilista, „zase stoupá a strká nahoru píst, a na to se namontuje stroj, ten píst pracuje, pohání přes hřídel dynamo a už to svítí“. Čím větší ten válec a balon, tím víc proudu. — A už ten mobilista vidí, jak osvětluje zadarmo celou Evropu. „A jak dostanete ten balonek dnem zase do vody?“ — „No“, řekne pravý mobilista rozhořčeně, „od toho jsou inženýři, ti mi pomůžou“.

Jiný mobilista: Závaží klesá k zemi, pohání na hřídeli dynamo, dynamo má hnát elektromotor, elektromotor

zvedá jiné závaží, jež začne klesat, když první dosáhlo země.

Sahara se z Prahy zavodňuje průměrně třikrát do roka. Ve dvou třetinách případů věnuje vynálezce výtěžek z poloviny státu. — Jednou do roka se vynalezne potrubí ze Sahary do Prahy za účelem dopravy horkého vzduchu pro kuchyň i domácnost. Nedávno byl rozřešen příslušníkem inteligenčního povolání problém elektrifikace celého světa: potrubí od severní točny do Sahary. Horký vzduch bude proudit k severu, v potrubí budou vrtule, spojené s dynamy.

Největší soucit vzbuzují lidé, kteří vynalézají věci dávno už vynalezené. Loni vynášel staříčkový chudák princip raketového auta. Po bůhví kolika desíletích špekulování. — I vynálezci podléhají konjunktúře: po každé zkáze ponorky či letadla se vyrojí aspoň pět patentů, kterak zachraňovat posádku nebo letadlo (i brzda na letadlo už byla vynalezena). Většinou jde o věci už marně i konstruované. — V okolí Prahy pracuje starý dělník v továrně, která mu patřila, než začal vynalézat perpetuum mobile.

Roda Roda má krásné říkání o patentech, aspoň kousek z něho:

Společnost „The Institut of Patentes“, Londýn (1500 členů, předseda: Lord Asquith) vydává pravidelnou ročenku: „What's wanted“ — Co se hledá. Je to listina věcí, jimiž by se moudré hlavy měly obzvlášť zabývat, vynálezy, po nichž je t. č. největší poptávka. Poslední svazek této publikace obsahuje 339 čísel: stroj, jenž by se dal pohánět přílivem a odlivem, jenž by měnil zvuk v energii; studené světlo, světlo, jež proniká mlhou. A podobné.

Musím seznam 339 čísel doplnit věcmi, které denně postrádám a jež by bylo záhodno vynalézt. Jsou to:

Zařízení, jež by mi znemožňovalo nechávat na psacím stole důležité dopisy, místo abych je zanesl na poštu.

Metoda, kterak usměrnit bujarý růst plnovousu směrem ke své pleši.

Cigarety, jež se nedají strčit zapáleným koncem do úst.

Nástroj, kterým je lze připomenout služebným duchům, vyslaným za obstarávkou, že se mají vrátit — jakýsi druh štípacích klíčků, nebo neškodnou medicínu.

Aparát, jenž by vypudil předchůdce z telefonní budky a tuto zároveň provětral.

Umělé kuří oko se všemi výhodami přirozeného, ale bezbolestné.

Klobouk, jenž letí proti větru, s brzdami na čtyři kola.

Kapesní kalendář s vícero dny minobraní do měsíce.

Malinkou lampičku, aby se v kabaretu za představení mohly číst nepozorovaně noviny.

Nápovědu, která by mi — na její otázku — řekla, kde jsem byl včera mezi sedmou a devátou.

Řiditelný daklík.

Polibky, jež k ničemu nezavazují.

Smích je — kdo to jenom řekl či napsal — serum proti smrti ze soucitu. A opravdu je třeba se také zasmát, když je řeč o věci tak smutné, jako je lidský duch, který zabloudil v džunglích, hledaje cestu lepší, než po které šli jeho předchůdci. Každý, kdo chce dát někomu víc, než měl, ať už ten někdo je lidstvo či člověk, má v sobě kus bláznovství, a dnes či zítra bude sám na rozpacích, má-li trvat na Euripidově: „Chci šilet“, či má-li se vrátit a býti zase sám. Kdo může posoudit, kde přestává heroismus a začíná chaos?

Pátrající po osudech vynálezců, narazili jsme přechasto na nadávku či klasifikaci „blázen“, kterou byli častováni autoři nových myšlenek. A sami jsme si museli říci, že přece jen zas není vynálezcem každý, komu se říká blázen. Kde je hranice mezi bláznem a „bláznem“, mezi vynálezcem a choromyslným „vynálezcem“? Vědomosti laika nestačí vyjádřit přesně citěný rozdíl. Středoškolský profesor, jehož příslaví o princí prokletém proto, že vynalezl písmo, zde bylo už citováno, měl prúpovědku ještě jednu: „Qui scit ubi scientia sit, habenti est proximus“: kdo ví, kde věda je, vědoucímu je nejbližší. Jsme vědě nejbližší, vědu vede: moderní psychiatr ví.

MUDr. Hugo Bondy, šéflékař nervového sanatoria dra Kramera v Praze, psychiatr zvyklý (jako soudní znalec a lékař) dávat si líbit (od porotců a pacientů) nejlaičtější otázky, bere na vědomost naši prosbu i dodatek, že prosíme o informaci pro laika.

„Vynálezce v uvozovkách“, tak praví autor mnoha odborných prací, „vynálezce v uvozovkách nám není neznámým zjevem. V psychiatrii se této nemoci říká: paranoia inventoria. Je to jedna z forem paranoie...“

„?“

„... Paranoia je duševní choroba, při které hlediska stíženého jsou pošinuta — jak to vystihuje německé označení Verrücktheit. Verrücken je posunouti. (Prosíme o znázornění). Duševní činnost člověka jest si představit jako kruh s mnoha sektory: intelektuální, logický, citový, mravní, volní, to je od „vůle“. Paranoia je onemocnění charakterizované ze začátku bezvadnou inteligencí, to jest: sektor intelektuální není tangován — a často značně zvýšenou stránkou citovou. Agilita paranoiků je obecně známa. Ostatek duševní činnosti je zachován.

Specifickým příznakem paranoie je blud. Blud pak je logicky nesprávný soud (úsudek), o jehož správnosti je nemocný neustále přesvědčen, a od něhož neupouští, než za cenu smrti, nebo v demenci, když nezemrel. (Demence? Zblbnutí). Blud se jmenuje ve francouzské terminologii: délire, německy: Wahnvorstellung.

Jak se, pane doktore, zachovává psychiatrie tehdy, když jde o soud člověka, kde správnost či nesprávnost úsudku závisí na správnosti či nesprávnosti určitých předpokladů, o kterých se věda dosud nemohla vůbec přesně vyjádřit? Psychiatrie asi sotva bude chtít rozhodovat o problémech jiných vědeckých disciplin. A vlastně by rozhodovala, kdyby prohlásila za paranoika každého, kdo tvrdí něco jiného než všichni ostatní, a kdo by nechtěl od tohoto „bludu“ upustit. Co na to říká psychiatrie?

Psychiatrie za prvé nevylučuje, že každý má svou pravdu. Vezměte jako příklad otázku osobních sympatií: osoba X je osobě Y sympatická, osobě Z krajně nesympatická. Nikdo nemůže objektivně vyloučit, že X je osobou sympatickou, nikdo nemůže objektivně prokázat, že je sympatická. Vkus je vůbec příkladem mnohosti pravd.

Za blud označuje psychiatrie jen to tvrzení o reálnu, u nichž se nemůžeme svými smysly přesvědčiti o skutečnosti tvrzeného. Kladu důraz na „reálnu“, protože psychiatrie připouští, že jsou osoby, jež dík nebo žel svému nervovému systému jsou sensiblnější nebo sensitivnější a reagují na to, nač zdravější člověk ještě nereaguje. (Parapsychologie).

Abychom se však vrátili k vynálezům. Zde jde o to, čemu říkáme „přehodnocená idea“. To znamená, že určitá citově zabarvená myšlenka převyšuje nepřiměřeně a přes určitou dávku životní oportunity duši dotyčného člověka.

Hodně laická otázka, pane doktore: pozná se — bez ohledu na téma či zdatnost vynálezu, jde-li o vynálezce s uvozovkami či bez nich?

Jsou určité příznaky, jež ukazují na paranoiu. Je to na příklad vztahovačnost. Pan X začíná pozorovat, že „si ho všichni lidé všimají; kam přijde, tam se o něm mluví; všechno se po něm otáčí“. Vztahovačnost je příznakem určité řady duševních chorob, nebo stavů, při nichž je člověk vyšinut z duševní rovnováhy. Dalo by se to srovnat se špatným svědomím. Nejedem stíhaný zločinec se prozradil tím, že setkal se neočekávaně se strážníkem, začal utíkat a upozornil tak na sebe policistu, jenž ho vůbec nehledal a jenž třeba ještě neměl ani vědomost o spáchaném deliktu. (Pozn. referenta: tak byl dopaden vrah svých nevěst Bažant.)

Jak se tato vztahovačnost projevuje v praktických důsledcích? Snad byste nám mohl říci něco ze soudní nebo policejní praxe, co by vysvětlovalo stručné denní zprávy o choromyslných, kteří se za něco vydávají nebo se domáhají přístupu k význačným osobám veřejného života a tvrdí, že mají nějaké velké poslání, nebo vynález. Co se

odehrává v představě takového člověka nebo jak se k takové představě dostal?

Heverocho zaznamenal příklad, jaký asi chcete: člověk se domáhá přístupu k panu Černému, je odmítnut, opakuje své pokusy, tvrdí, že mu pan Černý dal vědět, aby přišel. Pan Černý o ničem neví, nezná dotyčného člověka a nic po něm nechtěl. Odmítnutý je stížen záchvatem zuřivosti, policie, ústav pro duševně choré. Lékařům nemocný opakuje, že mu pan Černý dal vědět, aby k němu přišel. Na otázky připouští, že tento pan Černý mu ani nepsal, ani mu to sám neřekl, ani netelefonoval, ani netelegrafoval. Konečně nemocný prozradí, jak mu to pan Černý dal vědět. V posledních dnech potkával na ulici jednoho pána a ten pán měl dnes ráno po prvé č e r n ý skřípec. Z toho vyrozuměl, že mu pan Černý dává vědět, aby k němu přišel. Tento případ je typickou ukázkou vztahovačností, o které jsme už mluvili. Podobný případ: paranoik je přesvědčen, že mu francouzská republika svěřila tajné posláni. Vysvětlení: potkal ženu, jež měla červené šaty a modrý klobouk s bílou stuhou: trikolora. Náhody, že si tato žena vyvolila ony tři barvy a že ji potkal, vztahuje nemocný na sebe a vidí v nich úmysl. Tato vztahovačnost se může přimknout k různým bludům. Jedním z nich je paranoia originaria, přesvědčení o vznešeném původu. Tak vzniká většina obecně známých vnuků a pravnuků císaře Františka Josefa, korunního prince Rudolfa a pod. Jiným odštěpením je zase paranoia inventoria.

Je třeba ještě dodat, že nemocný si vytvoří ke svému bludu úplný systém (francouzsky: délire systemisé), jenž má dodávat bludu věrohodnosti a důkazů. Paranoik, je-li současně stížen akustickými přeludy, slyší ovšem hlasy, jež mu poroučejí pokračovat v díle, které spasí lidstvo, a jež mu naopak zase zakazují dělat něco jiného. Paranoik, jak už řečeno, něco bludně vymyslí a není přístupný korektivům.

V celku lze říci, že bludy paranoiků vynálezců jsou na první pohled lákavé, byť nebyly vždycky originální. Na příklad: paranoik chce spasit svět tím, že vezme všechno bohatým a rozdá chudým. Blud je v tom, jak každému zdravému člověku vysvitne — že svět nelze hospodářsky spasit jednorázovým činem a nedbat otázky výroby. Normální člověk, byť se mu za přemýšlení namanula i takováto rozdávací cesta k hospodářské spáse, bude korektivem úvahy (co bude dál, jak se bude dále vyrábět atd.) zdržen od provádění myšlenky. Paranoický maniak vstoupí do nejbližšího zlatnického krámu a začne vyházovat zboží na ulici, aby si každý mohl vzít.

U paranoika-vynálezce je to v podstatě asi tak, jako v případě popsaném Heverochem: pacient si napřed stězuje, že je mu dáván jiný chléb, než ostatním (nebylo to pravda, je to příznak vztahovačností) a pak, jsa tázán, jak to je s jeho vynálezem, prohlašuje pyšně: „Vynalezl jsem stroj, který není hnán silou.“ Konečně prozrazuje podstatu svého vynálezu: „Dalo by se spouštět závaží“. Vynálezce hodin použil také závaží, stroj se závažím dá hnát. Paranoik však si nedá vysvětlit, že závaží je třeba dostat do výše, a že nevydá víc práce, než investoval ten, kdo je zvedl.

Paranoik-vynálezce trpí poruchou logičnosti. Je ostatně třeba rozlišovat omyl a blud. Člověk, jenž vidí po prvé velký gramofon, se může domnívat, že ve skřínce někdo sedí a zpívá či hraje. To je omyl. Tvrdí-li však dospělý, školsky vzdělaný člověk, že na něho z vypínače sálají proudy, je paranoický. V takovýchto paranoických bludech je vysvětlení, proč se choromyslní barikádují.

— Pane doktore, co je pro psychiatra kritériem zdraví? Posuzuje se duševní zdraví tak říkajíc plebiscitem, to jest: je sméodatný nález u většiny lidí?

Nelze prohlásit za normální, co je u většiny. Ukázalo se na příklad, že 90 procent lidí tuberkulosu mělo — ať už ji má a o tom ví, ať ji mělo a třeba vůbec o tom neví. A přece nemůžeme říci, že by tuberkulóza byla normálním zjevem u člověka. Je to přece jen nemoc.

V psychických věcech rozhoduje funkce korektiv, jež korigují impulsy. Na příklad korektivum nenápadnosti. Kdo ho nemá — ty lidi známe jako podivíny: jsou to ti různí „baroni“, „umělci“ a podobné postavy velkoměst i měst malých: chodí v cylindru a plátěných šatech, nosí ženské účesy a pod. Zdravý člověk chce být nenápadný, každý z nás ví, jak je „nesvůj“ v nových šatech. Kdo z nás sloužil na vojně, ví, jak mu bylo divně po prvé v uniformě, jak z nejistoty a rozpaků, že se všichni na něho dívají, zdravil hasiče a obecní strážníky.

Nejmocnějším korektivem je ovšem princip oportunitity. Psychiatrie nechce hanět to, čemu se říká „mužný charakter“ a psychiatrická otázka se nedotýká nijak otázky mužného přesvědčení. Lékařství posuzuje otázky po svém a považuje za příznak zdravé duše, že koriguje impulsy i podle toho, jak by se dotyčná jednání zachovala k prosperitě jednajícího. Jako tělo má reflexní pohyby, jimiž se chrání před úrazem a smrtí, tak uplatňuje i zdravá duše požadavek zachování individua a rodu. Zdravá duše nežene člověka pro uplatnění svého hnutí do zkázy či smrti. Ale, jak řečeno, toto jest názor rzye lékařský, psychiatrický. Ethika má svoje zákony, a morálka, a už jsme řekli, že psychiatrie volně podle starého „tout comprendre c'est tout pardonner“ připouští, že je mnoho pravd. A že měl pravdu řecký dramatik: polla ta deina pellei, k'uden anthropon deinoteron, mnoho divného je na světě, ale nic divnějšího, než člověk.

dopisy

Causa Mánés

Vážený pane redaktore,

malíř Filla svým neslavným vstupem do polemiky o kritice, jež zásluhou iniciátorů rozproudila stojaté vody pohodlí a nekontrolované libovůle v té oblasti našeho veřejného života, která by měla být stálým příkladem živé a odpovědné práce, ne-li přímo tvorby, dává bezděky příležitost k důkladnějšímu rozboru povahy našeho kulturního světa ve své celistvosti, neboť nařikávané vady kritiky mohou být jediné příznakem, nebo průvodním zjevem vážné choroby organismu mnohem důležitějšího.

Josef Čapek v poslední „Prítomnosti“, odmítaje útok Fillův, namířil na takový chorý orgán v těle české kultury. Učinil tak bohužel velmi krátce a bylo by škoda, kdyby zůstalo jen při tom. Vaše volání po dobré kritice, vaše kritika života politického by měla být rozšířena v nebojácné posuzování celé společnosti, kulturní pak zvláště. Počátek by mohl býti učiněn u mocensky nejsilnější její části, té části, která od let je nám představována jako kulturní elita, ač ve skutečnosti jí není.

Jsem v tomto případě anonym, kterému je otázka české kultury drahá, nic více. Pane redaktore, zde jde o otázku mravnosti vůbec. Ten člověk, který se odváží provést kritiku pražské kulturní společnosti, oddělit dobré od špatného, poctivé od nepoctivého, zaslouží se o vlast. „Prítomnost“ již vykonala nesmírně mnoho pro očistu veřejného, zejména politického života. Nemůže se zastavit na poloviční cestě. Žádejte upřímnost, solidnost a neobojetnost nejen v politickém, ale i v kulturním životě. Této solidnosti, neobojetnosti a upřímnosti nevidíme u společnosti, jejímž představitelem a skutečným vůdcem je pan Filla. Nic platno, všechno má své meze. Nynější „Mánés“ inkasoval (jednotlivci i celek) obratně a bezohledně zisky mravní a z nich plynoucí hmotné práce slavných zakladatelů spolku, skutečných tvůrců, dlicích dnes vesměs na pravdě boží. Jmenuje je i J. Čapek ve své odvetě. Stačí vzpomenouti jen těch věcí, které nedávno prošly bez ohlasu se strany Mánésa tiskem. Historie stavby budovy S. V. U. Mánés, systematické a plánovité obsazování vlivných a význačných míst veřejných, profesur, kuratorií, nákupních komisí, porot a čestných insti-

tuci. Sem patří i odstraňování lidí nepohodlných atd. Ve jménu skutečných, bohužel dnes mrtvých tvůrců uplatňovala tato společnost svou méněcennou garnituru a těžila bezohledně z příznivé popřevratové situace.

A dnes má Emil Filla odvalu hoditi pohanou merkantilismu a korupce po bezúhonném umělci i člověku, kterým Jos. Čapek, jak všichni lidé zdravého rozumu a úsudku musí dosvědčiti, skutečně jest. Po umělci, který vytvořil ve svém umění literárním i výtvarném nový, původní typ, hází pohanou kýčáře, mezitím co sám vede spolek, o kterém je osobně přesvědčen, že převážnou většinou je kýčářským. Co sám ve své tvorbě je žalostně nepůvodní.

Společnost, která cynicky předvádí svému obecenstvu na jedné vernisáži krajní výstřelky levého umění komunisticko-dadaistickým představením pana Hoffmeistera a předměstského kouzelníka, a v následující je krmí vlasteneckými chorály a frázemi a nejúspěšnějším uměním, je společností úpadkovou a do gruntu vyvrácenou.

Jen ty, Čapku, odpravuj, co my pro naše mocenské zájmy odpravovat nemůžeme. Nejsem sám, který soudí, že nesmíte zůstat na poloviční cestě. Jste tím, pane redaktore, povinen celé své minulosti, je tím povinen konečně i Jos. Čapek sobě i nám všem, kteří jsme bezradni a žasneme, kam to všechno spěje. Byl jsem zvědav, jestli se ozve z řad „Mánesa“ hlas odporu proti Fillově článku ve „Volných směrech“. Nikdo se neodvážil říci, že takhle to dál nejde. Může tedy býti o některé rozpaky méně na vaší straně.

V. H.

O poslání literatury

Pane redaktore,

dovolte poznámku ke Kodíčkovu článku „Literatura a odpovědnost“. Je v něm mnoho správného, ale v jednom, zdá se mi, jeho autor chybuje; rozumí totiž slovu mravnost jen ve smyslu společenské konvence. Snad by bylo lépe užívat místo tohoto kompromitovaného slova nějakého jiného, třeba ethos. A to už není pouhá vnější konvence, nýbrž něco velmi osobního, hluboké přesvědčení a zaměření života. To ovšem nemá každý.

„Umělecké vytváření má na mysli člověka v jeho celistvosti, se všemi jeho sklony a pudy, tedy i neetickými“, praví Kodíček. Zajisté. Záleží však na tom, v jakém světle umělec takového člověka ukáže. C'est le ton qui fait la musique. Psát se může o všem, ale musí to psát ryzí, nefalšovaný, upřímný člověk. Věřím, že v každém velkém umělci musí být toto ryzí lidství, tato upřímná, prostá pravdivost bez pózy a falše, a že v opravdových umělcích a ve velkých lidech vůbec také vždycky byla. Ze Smetany nebo z Beethovena ji bezpečně slyšíme. V takových lidech, vlastně v jejich díle, to zvoní, nikdy neskřípe. V nich vidíme jas, nikdy ne škleb. Tady bych chtěl hledat zdroj mravnosti, nikoli v mechanických zvycích. Nebojím se, že by takto pochopená mravnost mohla postavit na hlavu všechno, co největší hlavy kdy myslely a největší srdce lidská kdy cítila. Málo platno, jest nějaký věčný etický zákon nad námi nebo snad i v nás. Není-li, udělejme kříž nad svými nadějami v civilisaci.

Zdeněk Smetáček.

Půjčka práce a Společenstvo stavitelů

Vážená redakce!

Pod titulem „Lid upisuje půjčku, úřady spí“, jest uveřejněna v čísle 17. časopisu „Přítomnost“ noticka, která co výtka se dotkla podepsaného společenstva.

Na důkaz neoprávněnosti této výtky sděluje podepsané představenstvo: Společenstvo stavitelů v Praze upsalo na Půjčku práce 50.000 Kč a tím vzhledem ke svým peněžním hotovostem splnilo svou povinnost ke státu. Společenstvo jako takové není totiž, jak se pisatel domnívá, společností milionářů a bohatců, nýbrž jen korporací, jejíž účelem jest pěstovati ducha pospolitého, udržovati a zvelebovati čest stavu, jakož i podporovati humanitní, hospodářské a vzdělávací zájmy svých členů a příslušníků, při čemž, jak vidno, není společností s cílem výdělečným, ale naopak je v možnosti svých příjmů přímo zákonem omezeno.

Upsaných 50.000 Kč na Půjčku práce stalo se ze jmění společenstva stavitelů jako takového, kdežto členové společenstva toho, stavitelé, účastní se kromě toho upisování zcela samostatně a jejich úpisy jsou nepochybně již dnes několikamilionové, máme-li zřetel k dosud provedeným úpisům stavitelů těch.

Při tom neváháme prohlásiti, že by účast stavitelů na Půjčce práce byla jistě ještě větší, kdyby nebylo toho, že stát jako stavebník dluží stavitelům, kteří podnikají státní práce, z titulu staveb již dávno hotových celé desítky milionů, jejichž urychleného zaplacení se stavitelé namnoze bezvysledně — i spory — domáhají, ač sami musí ze svých zápůjček odvádět bankám vysoký úrok. I tu projevují stavitelé jistě úplné pochopení pro zájmy státu a státní pokladny, a to za cenu vlastních finančních obětí, a není tedy třeba — jak se pisatel shora uvedené noticky domnívá — říkati stavitelům hodně srozumitelně, že jejich účast na Půjčce práce nestačí a že je snad dokonce zastíněna účastí dělnických závodních výborů nezaměstnaných továren.

Potud považovali jsme za nutné řečenou výtku opravit a žádáme slušně, aby vážená redakce těmto vývodům poskytla místo.

Trváme v dokonalé úctě

podpis nečitelný.

nové knihy

Tělocvik a hry pro děti. Napsal prof. Karel Bradáč — škol. inspektor a zemský správce státních kursů tělesné výchovy — známý odborník zvláště dětské a žákovské tělovýchovy. Věnoval se tomuto oboru hned po vykonání profesorských zkoušek. Pilně studoval odbornou literaturu cizí i naši, sbíral a tvořil materiál cvičební a výchovný, jež od r. 1920 prakticky zkoušel na státních tělovýchovných kursech, pořádaných pro učitele národních škol a na sokolských kursech pro vedoucí sokolské mládeže. Cena brož. Kč 18.—, váz. Kč 24.—. — Nakladatel J. H o k r, Praha I., Valentinská 7.

Zrychlení vlaků má za následek značné změny jízdního řádu, platného od 15. května do konce září. Všechny tyto změny obsahuje právě vyšlý úředně redigovaný **S v á t k ů v P r a ž s k ý j í z d n í ř á d**, vydávaný péčí Klubu čs. turistů v Praze, nakladatelem J. Svátkem, jenž svůj vynález úpravy, uspořádání tratí, chráněný zákonem o patentech, stále zdokonaluje. Právě vyšlé vydání jest značně rozšířeno o nové autobusové tratě elektrických drah, železniční i poštovní. Obsahuje též úplný jízdní řád elektrických drah a autobusů pražských. Cena Kč 4.50, poštu Kč 4.80. Nakladatel J. Svátek, Praha-Smíchov, Husova č. 7.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny
v **Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství**,
v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.).

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16